

అమర వైయమ్^C

అమర గేయాలు

C¹⁰

HR 8-3
W.R. 5.5

SR 01 A 234

దానభారత ప్రచురణలు-20

జనాభా శాతక రఘునాథ శర్మ
సమర్పించినది.

ఉ మ ర్ ఖై యా మ్

(సంస్కృతమ్)

అ క్ష ౧౨౩
శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ
17.11.86

హరికథాపితామహ
అదిభట్ట నారాయణదాసుగారు

తెలుగు :

కవిరత్న యామిజాల పద్మనాభస్వామి

మ ద్రా సు - 17

1982

B

ప్రథమ ముద్రణ : వెయ్యివేల
1982 - అక్టోబరు

కాపీరైటు
శ్రీమతి కర్రా శ్యామలాదేవి

వెల : రూ. 8-00

ప్రాప్తిస్థానం :
శ్రీమతి కర్రా శ్యామలాదేవి
2-14-150/2, సెకండ్ లైన్
శ్యామలానగర్, గుంటూరు-522 006

ముద్రణము :
పి. రామకృష్ణమూర్తి
మేనేజింగు డైరెక్టరు
వెల్ కమ్ ప్రెస్ ప్రైవేట్ లిమిటెడ్
గుంటూరు-2.

C

**This book is published with the financial assistance
of the government of Andhra Pradesh Ministry of
Cultural affairs. We thank them for their aid.**

D

మున్నుడి

‘తాతగారి సంస్కృతకావ్యం తెలుగుచేసినకీర్తి మీకుదక్కుతుంది. ఉమర్ ఖైయామ్ తెలుగు చెయ్యండి’ అని ఆవులు శ్రీ ఈశ్వరరావుగారు ప్రోత్సహించి ఏబదేడ్లక్రితం దాసుగారు స్వయం పర్యవేక్షణలో అచ్చువేయించిన పుస్తకం పంపించారు. అందిన వెంటనే ఆసక్తితో చదివాను. ఉబలాటమూ వెఱపు రెండూ కలిగాయి. అసాధ్యమనిపించినా కీర్తికై ఆసపడి మంచి ముహూర్తం చూసి తెలుగునేత ఆరంభించాను. సరిగా ఇరవై రోజుల్లో ముగించాను. ప్రాస్తున్న ఇతర గ్రంథాల రచన విడచి యజ్ఞం చేసినట్లేవకదీక్షతో కలం నడిపాను. శేకొల్చువేల్పులు, వరోక్షంగా గురువులూ అనుగ్రహించి కృతార్థుణ్ణిచేశారు. ‘నమ్మోస్తుదివ్యరూపేభ్యః’-

నా యీ తెలుగునేతలో ఒక్కొక్కచోట తాతగారి వదచ్చాయలనే నడిచాను.

‘తెలుగునకున్న వ్యాకరణదీపము చిన్నది’- అని మాకవితా గురువులేనాడో అన్నారు. ఆవిధాన అక్కడక్కడ వాడుకపదాలున్నాయంటే అవి తెలిసి వేసినవిగానే సహృదయులైన పాఠకులు గ్రహించవలసిందిగా మనవి.

దరిదాపుగా డెబ్బెయ్యవవడిలో పారశీకం అభ్యసించి హరికథా పితామహులు ఉమర్ కవితకు అనుగుణంగా సంస్కృతం రూపుదిద్దిన కావ్యం ఇది. సంస్కృతమున, తెలుగునా వారికిగల కూలంకషవైదుష్యానికి ఇది చలివేంద్రం. ఈలాటి సర్వోత్కృష్ట స్థాయినున్న కావ్యాన్ని తెలుగుచెయ్యడానికి నన్ను ప్రోత్సహించిన మా ఈశ్వరరావుగారికి కృతజ్ఞతతో ధన్యవాదాలర్పిస్తున్నాను.

ॐ

ఆ పుంభావసరస్వతీని ఎంతవరకు తెలుగులో చూపగలిగానో సుహృద్భావమే విర్ణయించిలోటుపాట్లను అడ్డతావాదంగా విడిచిపుచ్చ వలసిందని సాంజలిబంధంగా అభ్యర్థిస్తున్నాను.

మూలాన్ననుసరించి ఒకటిరెండు సీసపద్యాలుతప్ప మిగిలిన వన్నీ తేటగీతాలలోనే వ్రాశాను. వృత్తాలు కొఱగా ములపుతాయని అనుకున్నాను.

దీనితత్వం తాతగారి వీరికవల్ల అవగతమౌతుంది. కనుక నేను వేరే తెలువలేదు.

మ ద్రా సు - 17

21-3-'82

పద్మనాభస్వామి

భూ మి క

ఈ చిన్న కావ్యము శ్రీమదజ్ఞాదాదిభట్టనారాయణదాసవర్యుల బహుభాషాపాండిత్యానికి మచ్చుతునక.

శ్రీ నారాయణదాసు, ఉమరకవి, షేక్స్పియర్, కాలిదాసు ఒకే కోవకు చెందినవారని నాకనిపిస్తుంది. విశేషించి ఉమర-నారాయణదాస కవిశేఖరులకు అనేకవిషయాలలో పోలికలుమెందు. ఫిడ్జిరాల్డు చేసిన ఆంగ్లానువాదం ఐహికదైహికపరంగా ఉందని తృప్తి పడక, మూలభాషనేర్చుకొని ఉమర్ రచనను స్వయంగా మధించి తత్వమును గ్రహించి దాసవర్యులు సంస్కృతములోను, అచ్చ తెలుగులోను- ఫిడ్జిరాల్డు అనువాదమునకు- శరియైన అనువాదమునకు తేడా అగుపరుస్తూ అనువదించిరి. వారి 60 వవట శర్మియన్ భాషలో నిష్ణాతులై అనువాదమునకు పూనుకొని ఒక సాహిత్యప్రక్రియగా తన అనువాదమును, వెనుకనే అన్నికదములకు అర్థమల పట్టికను వ్రాసి 1932లో తన 70-వ-వట పుస్తకమచ్చొత్తించి సాహితీపిపాసువులకందజేసిరి.

నేను దాసభారతీ ప్రచురణకు పూనుకొని ఇప్పటికి 19 గ్రంథములను వెలుగులోనికి తెచ్చితిని. ఈ సందర్భములో దాసుగారి ఉమర్ ఖయ్యామ్ సంస్కృత రచనను అందరకు అర్థమయ్యే తెనుగు భాషలో ఎవరైనా అనువదించిన బాగుండునని తలచి అట్టివారికై గత అయిదారు సంవత్సరములనుండి అన్వేషించుచుంటిని. ఒకరిద్దరు వృద్ధపండితకవులను కదిపి చూసి చివరకు శ్రీ యామిజాల వారికి నా కోరిక విన్నవింపగా యథాశక్తిగా తెనుగుచెయ్యడానికి ప్రయత్నిస్తానని వారు అంగీకరించి 20 రోజులలో తెనుగుచేసి నన్ను అత్తు

H

వేయించుకోమని నాలుగు నెలలక్రితమే వ్రాతపతి నాకువంపిరి. అది యీనాటికి వెలుగుచూసినది. వారికి రసాస్వాదనపరులైన పాఠకుల తరపున నా హృదయపూర్వక ధన్యవాదములు.

ఈ కావ్యమునకు ముఖచిత్రం ముద్దుగా సంతరించిన సుస్మిగ్ధ హృదయం శ్రీ బుజ్జాయికి (మహాకవి దేవులపల్లి కృష్ణశాస్త్రిగారి కుమారుడు) ప్రత్యేకాభివాదములు.

నాతో పాటు ప్రూవులుచూసిన విద్యోభయభాషా ప్రవీణులు బ్రహ్మశ్రీ ఓరుగంటి నీలకంఠశాస్త్రిగారికి, వెల్ కమ్ ప్రెస్ మేనేజింగ్ డైరెక్టరుగారికి నా సమస్పృహసన్నులు. శ్రీ నీలకంఠ శాస్త్రి గారు Final Proof చూడటమే కాకుండా అనేక సూచనలిచ్చి నా యీ కావ్యములో నిబ్బరముగా ముందునడిపిస్తూ వచ్చిరి. వారికి ప్రత్యేకాభివాదములు.

ఈ బృహత్కావ్యములో సహకరించిన వెల్ కమ్ ప్రెస్ సిబ్బందికి నాధన్యవాదములు ,

గుం టూ రు }
20-10-'82 }

కట్టా ఈశ్వరరావు

ఉ మ ర క వి ప్ర శం సా

యథా కా ర్యేణైవ కారణమూ హ్యంస్యా త్తథా కావ్యేనైవ
 కవి ర్విమర్శసియో భవేత్. మూఢః పరప్రత్యయనేయబుద్ధిః జ్ఞాన
 లపదుర్విదగ్ధః ఖట్వాయాఢః కవిమ్మన్యో న జాతు కవిం విమ్మనేత్.
 కావ్యపరిశోధనేనైవ ఉపజ్ఞానంకృతః సరస్వత్యుభయపయోధరపాన
 మత్తః చతుర్విధాభిసయపరవశీకృతసర్వలోకః సకల, సంస్కృత,
 ప్రాకృతభాషా, విశేష, ప్రతిభా, సమంచితః శశ్వ న్నానావిధ
 ప్రబంధ నిర్మాణ చాతుర్య వైభవార్జిత నిస్తుల యశస్సంపూర్ణా
 భిలదిగంతః పరమభాగవతోత్తమః పరిణతవయాః సర్వతంత్ర స్వతం
 త్రః కవిరేవ కవిం నేత్రం నేత్రమివ పరీక్షేత. తత్రభవా నుమరాఖ్యః
 ప్రసిద్ధపారసీకకవిః అమరసింహకవినమకాలికః పదవాక్యప్రమాణ
 పారావారపారీణః సంగీతసాహిత్యవిద్యాధురీణః పండితాగ్రణీః సవరస
 రసిక గ్రామణీః కందర్పసుందరః తృణీకృతపురందరః సాధితభక్తి
 జ్ఞానవైరాగ్యసర్వస్వః పంచహస్వః ప్రబుద్ధనిభిలగ్రహచారార్ఘ్యః
 పంచదీర్ఘః సమస్తైరైహికసుఖభోక్తా సంతతయథార్థవక్తా సర్వశాస్త్ర
 ప్రచారకః సదోభయలోకసంతారకః కింబహునా, ఉమరః అమరకవి
 ర్వాయవనాచార్య ఏవ ఇతిమన్యామహే. లోకోత్తరచరిత్రశా
 ల్యుమరకవిసదృశః పురుషో జగతి న భూతో న భవిష్యత్యేవ.

పారసీకదేశప్రాచ్యభాగః తస్మహానుభావస్య జన్మభూమిః ఉత్త
 రేణ గాంధారదేశం భూతలస్వర్గప్రాయా ద్రాక్షాదాడిమాదిమధుర
 ఫలరసాస్వాదనీయా నానావిధపుష్పసౌరభప్రసిద్ధా సంతతతృణకావ్య

జలసమృద్ధా సకలవేదశాస్త్రస్థానీ జగజ్జ్యోతిరమాససార్యభామరాజ
ధానీ రసవద్యమక కావ్యరచనేవ అనన్యసులభసాధ్యా నజ్జనారాధ్యా
అస్తి. తతో ఒత్రభవాన్ శతహాయనః సంప్రాప్తసకలదేశాధీశో
పాయనః స్వకావ్యే “సురా శక్తిః శివో మాంసం తక్షక్తో ధైరవ
స్సృతః” ఇతి రుద్రయామలన్యాయాత్ శుద్ధాద్వైతమత మవ
లంబ్య “హరిరేవ జగ జ్జగదేవ హరిః హరితో జగతో నహి శిన్న
తనుః, “పురుష ఏవేదగ్ం సర్వమ్! ఆహం బ్రహ్మస్మి!

శ్లో! బ్రహ్మైవ సంసరతి ముచ్యత ఏతదేవ
దౌవారికం భవతి సంసరణం చ తస్య,
ముక్తిః పునర్భవతి చిద్వపుషైవ తస్య
స్వా జ్ఞానత స్వమహిమప్రతిబోధతశ్చ” - ఇత్యాది

శ్రుతిస్మృతిపర్యాలోచనయా విరజ్జి న్నార్థకరదాంభిక
తూయజాకాన్ బంబపూకానపి సుతరాం నిరస్య భాగవతమత
మవాలంబిష్ట.

సంప్ర త్యవ్యమశనివశీభూతకర్మభూమిజనా, యతః పరాధీనా
నితరామపి పతితా అత్యంతవిపరీతబుద్ధయః కేవలాత్మంభరయః
సుతరాం మితంపచా వర్ణాశ్రమధర్మకరిభ్రష్టాః స్వార్థైకపరాయణాః
పాపంఢీకృతాః పౌరుషశూన్యాః ధనసంపాదనార్థ మకార్యమపి
కుర్వంతః పాశ్చాత్యాచార మనుసరంతః శిష్టక్షమాణ మధిక్షిపంతః
సహసా మ్లేచ్ఛభాషాపరీక్షోత్తరణమాత్రేణ లబ్ధాధికారకద్రపాప్త్యా
తూధాః కింకర్తవ్యతామూధాః వర్ణసంకరా నీచకింకరాః సర్వ
జ్ఞమృన్యా అతీవ నిర్లజ్జా ఊనవిశ్లేషివర్నావక్యవయస్కా అపి యేన

శేనావ్యుపాయేనార్జితదుర్మదాధికారా నాట్యవేదపారగానపి చతుర్వీ
 ధాభినయవిశారదాన్ సర్వజనరంజకాన్ నానావిధసంస్కృత
 ప్రాకృతకావ్యకన్యారత్నదాతృన్ సర్వతంత్రస్వతంత్రానతిక్రమ్య
 అనాఘ్రూతదేవభాషాగ్రంథలేఖా అపి, అవిదితభావరాగతాళా అపి,
 అచుంబిత శ్రుతిలయా అపి, అనాస్వాదితచతుష్షట్టికభారసా అపి
 గీర్వాణభాషాకావ్యవిశేషరచనాసామర్థ్యవిహీనామైచ్చి తానువాది
 తావద్రంశగ్రంథకారం కవిసార్వభౌమాఖ్యయాపి, సంగీతజ్ఞాన
 శూన్యం నాట్యకళాప్రపూర్ణనామ్నాపి, భ్రుకుంసమభినవభరతా
 చార్యాహ్వాయాపి, శుష్కయంత్రవాదకం సంగీతభూషణాభిధానే
 నాపి, శుకానువాదినం వేదార్థవాచస్పతినామథేయేనాపి అపరిపంతి.
 మూఢేనాప్యధికారిణా పామరేణాపిధనినా దుష్టోపిశిష్టాయతే, హీనో
 ఒప్యనూచానాయతే.

‘లయాంతరప్రయోగేణ రాగై శ్చాపి వివేచితం ।
 నానారస సునిర్వాహ్యంకథం కావ్య మితి స్మృతమ్’
 “తస్మా ద్విద్వాన్ ప్రేవవదేతీ , వీవస్వత్యేత్ దానకామా
 అస్మై ప్రజా భవంతి.”

“వీణావాదనతత్వజ్ఞః శ్రుతిజాతి విశారదః ।
 తాళజ్ఞ శ్చప్రపయాసేన మోక్షమార్గం నియచ్ఛతి.
 దేవదత్తా మిమాం వీణాం స్వరబ్రహ్మవిభూషితాం ।
 మూర్ఛయిత్వా హరికథాం గాయన్నేనం చరామ్య హమ్.
 యథా నయతి కైలాసం న గంగా న సరస్వతీ ।

“యే తే శతం మానుషా ఆనందాః స ఏకో మనుష్య
 గంధర్వాణా మానందః

నృత్యగీతాదికుశలాః గంధర్వా స్సుప్తాః సృతాకికాః -
 నాగంధర్వా స్సురూపధృత్ - ఇత్యాది శ్రుతిస్మృతి విధ్యుత్సర్గవాక్యా
 నృనాదృత్య గాంధర్వవేదబాహ్యః సంప్రతివాచాటా యథాకథంచి
 దప్యవప్రభంశమూ కాక్షరవిన్యాసేనై వపామరాన్ ప్రతారయంతః
 కవయ ఇవ బహురసికా ఇవ కావ్యవిమర్శకా ఇవ అపస్వరేణ
 ఘూకాయంతే.

యే శుష్కాధ్యయనాసక్తా యే చ శాస్త్రవిచింతకాః
 సర్వేవ్యసనినో మూర్ఖాయః క్రియావాన్ స వండితః' ఇతి
 న్యాయాద్యః స్వవిరచిత, వివిధానవద్య, హృద్య, గద్య, పద్య, గేయ,
 కావ్య, శతాని స్వయమేవ గాయన్ నృత్యన్ రంజయతి వండితపామ
 రోభయ మహాసమాజాన్ స ఏవ కవినామార్హతి. నాట్యవేదానభిజ్ఞః
 కేవల నిర్జీవ, పుస్తక, ప్రతిమావలోకన వ్యసనాసక్తః సభారంజ
 కాభినయప్రయోగశూన్యః పాకరసం దర్శ్యవ కావ్యరసం స జాతుజానా
 త్యత ఏవ కేచి ద్విమర్శకమ్మన్యాః ఉమరః కవిశేఖర ఇతి పరమ
 భాగవతోత్తమ ఇత్యపి స విజానంతి. నిగదితం హి ఖలు భవభూతి
 కవినా. "ఉత్పత్స్య తేహి మయ కోఽపి సమానధర్మే" త్యాది.

శ్లో. విద్వానేవ విజానాతి విద్వజ్జన పరిశ్రమం
 స హి వంధ్యా విజానాతి గుర్వీంప్రసవవేదనాం" ఇతి

వచనానుసారతః కేనచిదపి శ్రుత్యుక్తవిధినానృత్యన్ గాయన్
 యః స్వకల్పితకావ్యకలాపైః సభాస్తారాన్ రంజయతి స వేదవి
 ద్భాసుర ఏవ విద్వాన్. లోకే తావ త్సహజ పాండిత్యః కదాపి
 సకృదేవ దర్శ్యంభవే. సంప్ర త్యేతత్కావ్య పరిశీలనేన ఉమరః
 కవిరితి నిర్దిశామః -

వినై వాభియోగాదినా సర్వవిద్యాపారగః సహజపాండిత్య
విశారద ఏవ సాధుత్వపరిజ్ఞానే ప్రమాణమ్.

శ్లో॥ ‘ఆవిర్భూత ప్రకాశానా మనుపప్లుతచేతసాం ।
అతీతానాగతజ్ఞానం ప్రత్యక్షాన్న విశేష్యతే ।

శ్లో॥ “అతీంద్రియా ససంవేద్యా, స్పృశ్యంత్యా ర్ణేణచక్షుషా ।
యే భావా న్యచనం తేషాం నానుమానేన బాధ్యతే” -

తస్మా దస్మాదృశై ర్భాగవతైర్యథార్థ మే వేశ్వరకృపయా నిర్దిశ్యేత.
రసిక శీఖరై ర్నానాదేశాధిపై రుద్రమకవిః సంప్రాప్తసమస్తవిభవోఽ-
ప్యసన్యసాధారణ నిత్యసంతుప్త్యా వానక్షస్థో భవన్ శివశక్త్యాత్మక
జగదారాధనమేవ యావజ్జీవమకాక్షీత్ . దైవభక్తి రేవ ఉమరకవినా
ఉద్దిష్టసురేతి, శ్రద్ధైవ తస్య పాపపాత్రీతి నిశ్చినుమః. అర్థగ్రాహో
ఽరణ్యనివాసఃసంతతశివశక్తి నామాభ్యాసవేవ ఉమరకవినా కాంక్షి.

‘అజ్ఞో జంతు రసీశో ఽయ మాత్మన స్సుఖదుఃఖయోః
ఈశ్వరప్రేరితో గచ్ఛేత్స్వర్గం వా శ్వభ్రమేవవా
ఈశ్వరానుగ్రహోదేవ పుంసా మద్వైతవాసనా
వాసుదేవః స్సర్వమితి స మహాత్మా సుదుర్లభః

“భక్త్యా హరి ముపాస్తే” “నిరతిశయానందప్రియానన్య
ప్రయోజన, సకలేతరవైతృప్యవద్ జ్ఞానవిశేషో భక్తి ర్జ్ఞానాయ
కల్పతే.”

శ్లో॥ “సర్వభూతేషు యః పశ్యేత్ భగవద్భావ మాత్మనః ।
భూతాంశ్చ భగవత్పాత్మ న్నేవ భాగవతోత్తమః”

“నాద్వైత జ్ఞానవతః కర్మాణి విధీయంతే”. “మాయామాత్ర మిదం ద్వైతమద్వైతంపరమార్థతః” “సర్వమాత్మైవఖలు”. “కంకేన వశ్యేత్” “విజ్ఞాతార మరే కేన విజానీయాత్.” “అహంకారవి మూఢాత్మా కర్తాఽహ మితి మన్యతే.” “కేనాపి దేవేన హృది స్థితేన యథా నియుక్తో ఽస్మి తథా కరోమి”. “సాక్షి చేతాః కేవలో నిర్గుణశ్చ.” “కర్తా భోక్తా జనార్దనః”. “మనవీవ మనుష్యాణాం కారణం బంధమోక్షయోః”. “అయ మాత్మాబ్రహ్మ”. “ప్రకృతిం యాంతిభూతాని నిగ్రహః కిం కరిష్యతి”. “పుంఖానుపుంఖ, విషయే క్షణ, తత్పరో ఽపి బ్రహ్మవలోకనధీయం న జహతి యోగీ”. “నాన దాసీ నో సదా సీ త్తమ ఆసీ ది” త్రిశుతిః పరమార్థదశాయాం న వేదా స్సంతి”! “పదార్థతత్వజ్ఞానా దేవ నిశ్చేయసావాప్తిః.” ఇతి శ్రుతి, స్మృతి, శత, ఐర్యాలోచనయా ఉమరకవిః స్వకాప్యరూపేణ బాలావబోధాయ పరమార్థ ముపాదిక్షత్. తథా హ్యేవ మస్తు! ప్రకృత మనుసరామః పాయసం భక్షయామః” ‘క్షణమప్యవ తిష్ఠ తేశ్వసన్ యది జంతు ర్ననులాభవా నసా” “ప్రతిక్షణవిజృంభణా దుభయబాహుకూలంకవ స్తనత్రుటితకంచుకం నమత యశావసం యోషితః” - ‘మానుషాణా మిదం పథ్యంపయఃపానం వయ స్స్త్రియః” - ఇతి ప్రత్యక్షవిషయ మగణయిత్వా కిం బ్రహ్మజ్ఞా నయా గగనారవిందగంధజిహ్వాసయేవ.

శ్లో! ‘అవశ్య మనుభోక్తవ్యం కృతం కర్మ శుభాశుభమ్।
లలాటలిఖితా రేఖా పరిమార్జ్యం న శక్యతే”

ఇతి మత్వా భూతం మాస్మార్షీ, భావ్యమపి మాచింతిః
కేవలం దై వకృతం సాంప్రతం సుఖం వా దుఃఖం వా యథాతథాపి

త్వయా 2నుభోక్తవ్యమేవ కిం వృథా తర్కేణ దోధూయనే,
‘యల్లభనే నిజకర్మోపాత్తం విత్తం తేన వినోదయ చిత్తం’ - ఇతి
సర్వజ్ఞః సర్వశక్తిః భగవాన్ స్వాంశీభూతస్య జీవస్య యథేచ్ఛయా
నానావిధోపాధిజాలం సృజన్నపి పునఃపునః నాశయన్ సహజ
లీలయా క్రీడతి -

శ్లో! ‘దై వాధీనం జగత్సర్వం మన్తాధీనం తు దై వతం.
తస్మంత్రం బ్రాహ్మణాధీనం బ్రాహ్మణో మమ దేవతా’.

శ్లో! ‘సర్వత్రదాంతాః శ్రుత పూర్ణకర్ణా
జితేంద్రియాః ప్రాణివధే నివృత్తాః
ప్రతిగ్రహేనంకుచితాగ్రహస్తాః
తే బ్రాహ్మణ స్తారయితుం సమర్థాః’

ఇత్యుమర - కవిః సప్రమాణం స్వకావ్యేన కశుమారణ కర్మ
దారుణం ఛాందసం ఆక్షిపన్ ‘సర్వధర్మాన్ పరిత్యజ్య మా
మేకం శరణం వ్రజ!’ ఇతి భగవద్వాక్య మనుసృత్య భగవ
ద్భక్తిసుధాపానమత్తః శ్రద్ధా కాంతాం పరిరభ్య జీవన్ముక్తో 2భూ
దిత్యూహమహే.

యతః ఉమరః కవిరపి సిద్ధాంతిచక్రవర్తి, తతో జ్యోతిషాంపతేః
సూర్యస్య త్రయీమూర్తే రామ స్వకావ్యముఖే సముపాపాది.
“వీత్వా వీత్వా పునః! వీత్వా యావత్పతతి భూతలే! పతన్నపి పునః
వీత్వా జీవన్ముక్తో న సంశయః” ఇతికాలికవచనతత్వం విజ్ఞాయ ‘తస్మా
ద్యోగీ భవార్జున”. “భక్తియోగః ప్రశస్యతే” ఇతి సమ్యక్ మత్వా
భగవతో 2భూ త్తం భగవతో త్తమం కర్మిషా శ్చాందసా స్ఫుతరా

మరసికాః 'కర్మబాహ్య' - ఇత్యాక్షేప్తుః - అతవవవతత్కావ్యవ్యాజేన
 స మహాత్మా శ్రోత్రియమ్మన్యాన్ తాన్ దంభాచారాన్ సంగీత,
 సాహిత్య రసానభిజ్ఞాన్ పశుప్రాయా సప్యేడమూకాన్ ప్రత్యచిఖ్య
 కత్. "యచ్చ కించి జ్ఞగత్సర్వం దృశ్యతే శ్రూయతేఽపి వా
 అంతర్బహిశ్చ తత్సర్వం వ్యాప్య నారాయణ స్థితః" "సర్వం విష్ణు
 మయం జగత్" "రసో వై సః | రసన్గం హ్యేవామయం లబ్ధ్వానందీ
 భవతి" - ఇతి విదిత్వా రే దేవానాంప్రియ దారుణకర్మాఽప్య
 త్పన్నానరసిక వైదికమ్మన్య! కిం ముధా త్వత్పరిమితాయుః సమయా
 కయసి? సృత్యన్ గాయన్ భక్తిపారవశ్యేన సర్వసంసారదుఃఖం
 విస్మృత్య ముక్తికాంతాగాఢనమాశ్లేషణేన జీవన్ముక్తో భవేతి ప్రబో
 ధయ న్నేతత్కావ్యం విరచ్య స్వయ మభినీయ భాగవతమత
 మబూబుధత్. స ప్రత్యక్షబృహస్పతిః దై వజ్ఞశిరోమణిః నై యాయీ
 కాగ్రీయో నానావిధగణితశాస్త్రగ్రంథా సరరచత్ అపి స్వజన్మ
 దేశేఽపూర్వనక్షత్రశాలాంనిరమీమన్. "యోగేనాంతే తనుత్యజా
 మి"తి న్యాయాదపి 'బ్రహ్మవిదాహ్నోతి కరమ్ | బ్రహ్మవి ద్భ్రహ్మైవ
 భవతి.' ఇతి శ్రుతివిజ్ఞానా ద్భ్రహ్మణ్యేవ వ్యశేష్ట - తత్రభవాన్
 యవనశబ్దసమ్మిళిత మప్యేత త్కావ్యం ప్రాచీనపారసీకభాషయైవ
 వ్యరచి. ప్రాచీనపారసీకభాషాప్రాయశః ప్రాకృతవిశేష ఏవేతి మన్యే.

అస్మిన్గ్రంథే శూతకాలార్థవిషయే మయా లుజేవ ప్రాయో
 జ్యవ్యయచాక్షరోఽపిన్యక్షేధీతి శివమ్.

అజ్ఞాదాదిభట్ట నారాయణదాసః

ఉ మ ర క వి ప్ర శం స

కార్యముచే కారణాన్ని గ్రహించేట్లు కావ్యముచే కవిని విమర్శించి తెలుసుకోవాలి. ఇతరులు చెప్పినదానినిబట్టి అదే నిజమని నమ్మేమూఢుడు స్వతంత్రబుద్ధితేని తెలిసీ తెలియని, పెళుచు, తానే కవిననుకునేవాడు కవిని ఎన్నడూ విమర్శించకూడదు. కావ్య పరిశోధనతో ఉపజ్ఞకలవాడై సంగీతసాహిత్యనిష్ణాతుడు, చతుర్విధాభి నయవిద్యచేత ప్రజలను మైమరపించువాడు, సర్వసంస్కృతప్రాకృత భాషావిశేషప్రతిభకలవాడు, నానావిధప్రజరథాలను రచించేచాతుర్య ముతో నలుదిక్కులా పేరెన్నికకన్నవాడు పరమభాగవతోత్తముడు, పరిణతవయస్కుడు, సర్వతంత్రస్వతంత్రుడు అయినకవియే కన్ను కంటిని పరీక్షించినట్టు కవిని పరీక్షించేని.

మానసియుడైన పారసీకకవి ఉమరుడు అమరసింహునకు నమ కాలికుడైన ప్రసిద్ధకవిచంద్రుడు. వదవాక్య ప్రమాణపారావార పారీణుడు, సంగీతసాహిత్యవిద్యాధురీణుడు, పండితాగ్రగణ్యుడు, నవరసరసికుడు, అందానికి మస్మధుడు, ఇంద్రుణ్ణికూడా లక్ష్మ్యపెట్టని స్వతంత్రుడు, భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యాలకు వట్టుకొమ్మ, భోగాల రాయుడు, సత్యపాలకుడు, సర్వశాస్త్రప్రచారకుడు, ఐహికాముష్మికాలకు దారిచూపిన ధన్యాత్ముడు. ఇంతెందుకూ? ఉమరుడు అమర కవియవనాచార్యుడే అని అనుకుంటాను. అతనిచరిత్ర లోకోత్తరం అతనినిపోలినమానవుడు లోకములో మునుపు లేడు, రాబోడు: ఆమహానుభావునిజన్మభూమి గాంధారదేశానికి ఉత్తరాన పారశీక

ములో తూర్పున ఉండే ఒక రాజధాని. ద్రాక్ష, దానిమ్మ మొదలైన ఫలవృక్షాలతో, మల్లీమాలితి మొదలైన పూదీగల సోయగముతో నిస్సర్గమణీయమైన ప్రకృతితో తృణకాష్ఠజలసమృద్ధితో, వేదాల సునాదముతో, శాస్త్రాలచర్చలతో మార్మోగుతూ ఉండే మహానగరం. అది సార్వభౌమునిరాజధాని. రసవంతమైన యమకకావ్య రచనలాగా అనన్యసాధ్యం. సజ్జనారాధ్యం. అక్కడ నానాదేశాధీశులవల్ల సమ్మానాలు పొంది నూరేళ్ళు చల్లగా జీవించిన ధన్యజీవి ఉమరమహాకవి.

‘సుర శక్తి, శివుడు మాంసం, అతనిరక్తం భైరవుడు’ అని రుద్రయామలం చెప్పినట్టు శుద్ధాద్వైతం అవలంబించి హరియే జగత్తు, జగమే హరి. జగద్రూపుడైన హరికన్న వేరైనది లేదు. ఇదంతా ఆ పురుషుడే. నేనే బ్రహ్మను.....అని చెప్పే శ్రుతిస్మృతివాక్యాలను పర్యాయించి విరక్తుడై స్వార్థపరులైన దాంభికాచారపరులను లెక్కచెయ్యక భాగవతమతం అవలంబించిన పరమభాగవతుడు ఉమరకవి.

ప్రస్తుతకాలపరిస్థితి ఘోరంగా ఉంది. అవ్వమశనిప్రభావం అనుకుంటాను.

‘కర్మభూమి’ అని పేరుపొందిన యీ భూమియందున్న జనులు పరాధీనులు, పతితులు, విపరీతబుద్ధులు, స్వార్థపరులు, వర్ణాశ్రమ ధర్మభివృత్తులు, పౌరుషశూన్యులు, పాపండులు, ధనసంపాదనమే పరమార్థముగా కానిపనులు చేసేవారు, పాశ్చాత్యాచారపరులు, శిష్టప్రమాణం ఆక్షేపించేవారు, మేచ్చభాషల్లో ఎలాగో ఒకలాగు

వట్టా సంపాదించి అధికారపీఠంమీద కూర్చున్నవారై, 'ఇది చెయ్యవచ్చు, ఇది చెయ్యకూడదు' అనేజ్ఞాసం లేనివారై వర్ణసంకరులు, నీచకింకరులు, తామే సర్వజ్ఞులం అనుకుంటూ సిగ్గు ఎగ్గు లేనివారై నిండా యిరవైయేళ్ళైనా లేని అపక్వబుద్ధులైనా ఏదో ఉపాయంతో అధికారపదం సంపాదించి చతుర్విధాభినయవిశారదులైన నాట్యవేద పండితులను, సంస్కృతప్రాకృతకావ్యరచనాధురీణులను, సర్వతంత్ర స్వతంత్రులను గుర్తింపక దేవభాషావాసనైనా లేనివారై భావరాగ తాళాలంటే ఏమిటో తెలియనివారై, శ్రుతిన్ లయనూ ఎరగనివారై, చతుష్పాదకళలపేర్లైనా విసనివారై నా గీర్వాణభాషలో ఒక్కపద్యమైనా వ్రాయలేక పరభాషారచనలను కూడా అవభ్రష్టంగా వ్రాసేవానిని కవిసార్వభౌముడుగాను, సంగీతజ్ఞానశూన్యుణ్ణి నాట్యకళాప్రపూర్ణుడుగాను, ఆడవేషం వేసి సటించేవానిని అభినవభరతాచార్యుడుగాను, నిర్జీవయంత్రవాద్యం వాయించేవాణ్ణి సంగీతభూషణుడుగాను, చిలకపలుకుల్లాగా అప్పగించేవాణ్ణి వేదార్థవాచస్పతిగాను, పేర్కొంటూ మీది కెక్కిస్తున్నారు.

మూఢుడైనా అధికారిచేతను, పామరుడైనా ధతవంతునిచేతనూ దుష్టుడు శిష్టుడౌతున్నాడు, హీనుడు అధికుడౌతున్నాడు

వివిధలయప్రయోగాలతో రాగాలతో ఒప్పుతూ నానారస పోషకమైన కథావస్తువుకలదే కావ్వం ఆలాటి కావ్యరచనాశక్తి గ్రహణశక్తి కలవిద్వాంసుడే లోకానికి చెప్పగలడు, నాట్యతత్వం ప్రదర్శించగలడు ఆ విద్వాంసుణ్ణి ప్రజ కృతార్థుణ్ణి చేస్తుంది.

“వీణావాదనతత్వజ్ఞుడు, శ్రుతిజాతివిశారదుడును, తాళజ్ఞుడును ఆయిన విద్వాంసుడే అనాయాసంగా మోక్షమార్గం చూపు

తాడు. స్వరబ్రహ్మభూషితమై దేవదత్తమైన యీవీణను సుస్వరంగా కలికిస్తూ దానితో హరికథను పాడుతూ నేను కాలం గడుపుతున్నాను.

వృత్త్యగీతాదులయందు ప్రవీణులైనవారు మానవలోకంలో గంధర్వులుగా చెప్పలేని అద్భుతవంతులు. గంధర్వాంశతో పుట్టనివాడు రూపసి కాబోడు..... ఈలాటి శ్రుతిస్మృత్యాదివాక్కులను ఆదరింపక గాంధర్వవేదబాహ్యులు ఇప్పుడు వాగుడుకాయలై ఏదోవిధంగా అపభ్రంషమైన మూగమాటల విన్యాసముతో పామరులను మోసగిస్తూ కవుల్లాగా, గొప్పరసికుల్లాగా, కావ్యవిమర్శకుల్లాగా నటిస్తూ గ్రుడ్లగుబల్లాగా ఘూంకరిస్తున్నారు.

“అర్థం తెలియని చదువుతో, వ్యర్థశాస్త్రువాదోపవాదాలతో, కాలం గడిపే కష్టజీవులు మూర్ఖులు. చేసి చూపేవాడే పండితుడు”.

అనేకూక్తి ననుసరించి తాను రచించిన మనోజ్ఞమైన గద్య పద్యగేయకావ్యాలను తానే పాడుతూ ఆడుతూ పండితులనూ, పామరులనూ అలరించేవాడే ‘కవి’ అనిపించుకుంటాడు (కవిగా చెప్పదగినవాడు.) నాట్యవేదం తెలియక కేవలం పుస్తకం హస్తభూషణంగా ప్రవర్తిస్తూ సభారంజకమైన ప్రయోగం తెలియనివాడు పాకందుచిని గరిట తెలియలేనట్టు కావ్యరసం తెలియలేడు. అలాటివారు ఉమరకవిని కవిశేఖరుడుగా, పరమభాగవతోత్తముడుగా గ్రహించలేరు. అలాటి అరసికులయిన మూర్ఖుల నుద్దేశించే మహాకవి భవభూతి “నాతో సమానుడైన రసజ్ఞుడు ఎప్పుడైనా ఎక్కడైనా పుట్టడా ?” అని అన్నాడు.

విద్వాంసుని పరిశ్రమను విద్వాంసుడే తెలుసుకుంటాడు.

‘గొడ్రాలి కేమి తెలుసు పురిటి నొప్పి’ - అనేమాట ముమ్మాటికీ నిజం. శాస్త్రం చెప్పినట్టుగా ఆడుతూ పాడుతూ తాను రచించిన కావ్యకలాపముతో సభ్యులను రంజింపచేసేవాడే వేదవేత్తయైన బ్రాహ్మణవిద్వాంసు డౌతున్నాడు. లోకములో సహజపాండిత్యుడు ఎవ్వడో ఎక్కడో అరుదుగా జన్మిస్తాడు. ప్రస్తుతం ఈ కావ్యపరిశీలనతో ఉమరుడు కవి అని నిర్దేశిస్తున్నాము.

అనుమానప్రచూణం అక్కరలేకుండానే సహజపాండిత్య ప్రకృతిని నిర్ణయించవచ్చు అతీంద్రియమూలా సామాన్యదృష్టికి అందనివిన్నీఅయిన భావాలను లోకానికి చెప్పే అర్హదృష్టికలవాడే సహజపాండిత్యుడు. ఆదృష్టితోనే పరమభాగవతులైన మావంటి వారు ఈశ్వరకృపతో ఉన్నదున్నట్టు చెప్తారు

రసికశేఖరులైన నానాదేశాధీశులవల్ల సమృద్ధిగా భోగభాగ్యాలు పొందినవాడైనా ఉమరుడు అసన్యసాధారణమైన నిత్యసంతృప్తితో వానప్రస్థుడై శివశక్త్యాత్మకమైన జగదారాధనతోనే జీవయాత్ర గడిపిన ధన్యాత్ముడు.

ఉమరకవి కావ్యములో చెప్పిన సుర ‘దైవభక్తి’ అనీ, కోపు పడుచు ‘శ్రద్ధ’ - అనీ మేము నిశ్చయిస్తున్నాము.

అర్థగ్రాసం, (మితాహారం) అరణ్యవాసం, శివశక్తి నామసంకీర్తనం-ఉమరకవి కోరిక. (వానప్రస్థునికి ఉండవలసిన నియమాలు ఇవి)

‘ఈప్రాణి ఏమీ తెలియనిది. సుఖదుఃఖాలకు తాను కర్త కాదు. ఈశ్వరసంకల్పానుసారంగా స్వర్గానికో, నరకానికో వెళ్ళు

తుంది. ఈశ్వరానుగ్రహంవల్లనే అద్వైతజ్ఞానం కలుగుతుంది. భక్తి
 వినా వాసుదేవుడు మర్లభుడు. నిరతిశయమైన ఆనందం, పలాశి
 లేకుండా ఉండడం, దేనిపైనా ఆశలేకపోవడం-ఇవన్నీ కలగలుపుగా
 ఉండేజ్ఞానమే 'భక్తి'. భక్తివల్లనే జ్ఞానం కలుగుతుంది. అన్నిజీవుల
 యందున్న భగవంతుడున్నాడనే భావం కలవాడే భాగవతోత్తముడు.
 అద్వైతికి కర్మకర్తృత్వం లేదు. ఈవిశ్వమంతా మాయ. భేదభావం
 అనేది లేదు, ఉండకూడదు. చేసిన మంచిచెడ్డలఫలం తప్పక అనుభ
 వింపవలసిందే. నొనటిగీతను ఎవ్వరూ చెరపలేరు. జరిగినదానిని
 స్మరించకు, భవిష్యత్తునుగురించి ఆలోచిస్తూ కూర్చోకు. నుఖదుఃఖాలు
 దైవకృతాలు. వాటిని అనుభవించవలసిందే ఊరక తర్కవితర్కా
 లతో ఊగులాడడం అవివేకం. స్వార్జితమైన కర్మఫలయాపమైన ధన
 మతో మనసారా వినోదించు..... సర్వశక్తిగలవన్నుడైన ఈశ్వ
 రుడు తన అంశయైన జీవునకు యథేచ్ఛగా నానావిధమైన ఉపాధిని
 కల్పించి దానిని చివరకు తానే నశింపజేస్తూ ఇదంతా తనలీలగా
 ఆడుకుంటూ ఉంటాడు..... అనిచెప్పే సనాతనోక్తులను మనసు
 నందుంచుకుని ఉమరకవి ప్రధానంగా జాతువధ కూడదని తన కావ్య
 ములో ఉద్బోధించిన సాత్వికుడు 'అన్నిధర్మాలనూ విడిచి నన్నే
 శరణుపొందుము' అనే భగవద్వాక్యాన్ని అనుసరించి భగవద్భక్తి
 అనే అమృతాన్ని తృప్తిగా త్రాగి శ్రద్ధలనే కాంతను చేయూత
 చేసుకున్న వానిని జీవన్ముక్తుడని మేమూహిస్తాము.

ఉమరుడు కవిమాత్రుడే కాక సిద్ధాంతిచక్రవర్తికూడా.
 ముమ్మూర్తులమూర్తియై జ్యోతిషాంపతి యైన సూర్యుణ్ణి తనకావ్యం
 ఆరంభంలో పేర్కొనడం దీనికి ప్రబల్ పమాణం.

‘త్రాగిత్రాగి మరలమరలత్రాగు నేలమీద తెలివితప్పి పడే
దాకా త్రాగు, అలా త్రాగటం మూలాన జీవన్ముక్తుడ
వవుతావు. సందేహం లేదు’- అనే లోకోక్తి తత్వం తెలుసుకుని
భక్తియోగియైన భాగవతోత్తమడు ఉమరమహాకవి. శుష్క
కర్మిష్టులు, ఛాందసులు, అరసికులు కర్మబాహ్యుడని ఆ భాగవతో
త్తముణ్ణి ఆక్షేపిస్తారు. అందువల్లనే ఆ మహాత్ముడు తవకావ్య
ములో ఆదంభాచారులను, శ్రోత్రీయులమని తమ్ము తాము పొగుడు
కునే ఆ మూర్ఖులను, సంగీతసాహిత్యరసం తెలియని ఆ పశు
ప్రాయులను చిత్తుగా తెగనాడాడు.

‘కనిపించే వినిపించే యీ జగత్తుంతటా లోకలా పైనా
వ్యాపించి నారాయణుడు ఉన్నాడు. జగమంతా విష్ణుమయం.
రసమంటే అతడే. ఆరసమాను తనదిగా చేసుకున్నవాడే ఆనందించే
వాడవుతాడు.’- అనేది తెలిసిన తత్వజ్ఞుడు ఉమరకవి. కనుకనే
ఓ మూర్ఖుడా! దారుణకర్ముడా! జ్ఞానహీనుడా! అరసికుడా!
వైదికమ్మన్యా! పరిమితమైన నీ ఆయువును పనికిమాలినపనులతో
ఎందుకు వెచ్చిస్తావు? ఆడుతూ పాడుతూ భక్తిపారవశ్యముతో
సంసారదుఃఖం మరిచిపోయి ముక్తికాంతాగాధాలింగనముతో
జీవన్ముక్తుడవు అవవలసింది’- అని ప్రబోధిస్తూ దానిని తాను అభి
నయించి భాగవతమతాన్ని విశేషించి బోధించాడు.

ఉమరుడు ప్రత్యేక్షబృహస్పతి, దైవజ్ఞశిరోమణి, నైయా
యికాగ్రేసరుడు. నానావిధగణితశాస్త్రగ్రంథాలు రచించడమేకాక
తనవుట్టినచోట అపూర్వమైన నక్షత్రశాల నిర్మించినట్లు తెలు
స్తూంది.

భక్తి యోగియై బ్రహ్మవేత్తయై బ్రహ్మమునందు లీనమైన
ధన్యుడు ఉమరమహాకవి.

ఈ గేయకావ్యమందు యవనశబ్దాలుకూడా ఉన్నా ఆయన
ప్రాచీన పారసీకభాషలోనే వ్రాశాడని చెప్పవచ్చు. ప్రాచీన
పారసీకం ప్రాకృతభాషావిశేషమనే నేననుకుంటాను. నా అనువా
దములో భూతకాలికార్థం చెప్పడంలో లుజంత్రయోగాలే కనిపి
స్తాయి..... —ఆదిభట్ట నారాయణదాసు

(తెలుగు)

పద్మనాభస్వామి

y

ADIBHATLA NARAYANA DAS
PRINCIPAL

Sri Vijayarama Gana Patasala
VIJAYANAGARAM

2

ఓమ్

ఉ మ ర్ ఖ యా మ్

సుప్రభాతమ్

సూర్యః ప్రభాతకాలం గృహోపరికరే సమంతతోఽక్షై స్సీక్
దినపతిరస్యాన్తశ్చస్తానమణి బాజవే వ్రయాణాయ
ప్రాతస్సకాగరూకః ప్రతిహర్యవ్యహరహస్సశ్చిష్టన్
పిబి హాలామిస్సుచ్చైర్వ్యణిజ్జపత్సంభ్రమేణ కర్తవ్యమ్

మేల్కొల్పు

రవి మొలకయెండవల గృహగ్రమున వైచి
దివ్యయాత్రకు రతనాలతేరునెక్కె
త్రావునుధువు ప్రభాతకృత్యమ్మటంచు
ద్వారపాలుడు మేల్కొల్పుపాటపాడె.

2

ప్రాత శ్శుశ మాహ్వానం ఉండయా స్తిష్ఠ రే సురాపాయినో ,
పూరయ పాత్రం తూర్థం న యావదసుభాజనం భవతి పూర్ణమ్

స్వాగతము పల్కె విను మదే పానశాల
ఇంక, మధుపాయి ! లేవవోయీ ! బిరాన
పానపాత్రను నింపుకో ! ప్రాణపాత్ర
వీకమై శూన్యపాత్ర ఐపోకమున్నె.

3

మధువారో యం ప్రాతః సాయయ మాం పాత్రి : కుక్కుటో రాతి
పానస్య నౌ సురాయా అహో ! దశాశ్రైకదా సమావేశః
వహి దీక్షావసరో యం మా శౌచీరీ దృశం వృథాపాత్రి
ధర్మస్య కాద్య చింతాః పిబి : హాలాపార మఖిల మయిపాత్రి

పాతవ్యం మృద్వీకం, కర్తవ్యం హృదయవాచితం నఫలం
 తావక జీవితకాలావధి ర్భవేదేవ జగతి విస్పష్టః
 అయిహృదయానందనిధే : సత్వర ముత్తిష్ట ! సుప్రభాతో యమ్
 మందంమందం మద్యం పీత్వా వాదయ విపంచికా మద్య
 నష్టస్పృహ శ్శయాఖః కథ మైహిక భోగభాగ్యభా గృవతి
 నహి శక్యతే గతాసుః దేహీ నిజవాంచికం పున ర్భోక్తుమ్
 ప్రత్యూష స్సంప్రాప్తో జాగృహి బాలే : నవీనగుణజాలే :
 మధునా ధునాసమంతా ద్రక్తీకుదు కావభాజనం స్వచ్ఛమ్
 అన్యార్దీనం క్షణికం సత్యావన మైహిలోకికం విత్తమ్
 అన్వేషయన్నపి చిరం కామిత మాప్తుం న శక్యపే అత్యర్థమ్

కూసె నదె కోడి, చీకటి మాసె లెమ్ము
 భాను ! కలసితిమిట మధుపానమునకె
 ధర్మచింతను విడిచి మద్యమ్ము తెమ్ము
 పేర్మి త్రావింపు నాచేత పిన్నపడుచ !
 అనువుగా త్రావు మీవును మనసు తీర
 నీబ్రతు కదెంతకాలమో నీవెరుగుదె ?
 బాల ! మధుపానమే సుప్రభాతసుకృతి
 ఇంచుకించుక త్రాగి వాయించవే వి
 పంచి, స్పృహ నశియించి నిదించువాడు
 తనువు చెల్లినవాడును తమదు కోర్కె
 లనుభవింపగ నవనిపై నగునె మరల ?
 వేకువయ్యెను మేల్కొమ్ము; వేగ గాజు
 గిన్నెతో మద్యముం దెమ్ము వన్నెలాడి !
 ఎరువుసామే సుమా బ్రతు కెంచిచూడ
 అదియు క్షణికమె; అపైన అగునదేమి ?
 గూటికోర్కెలు నెరవేరు వాటమేమి ?

4

అయ మవసరో విహర్తుం సముత్సుకానాం వనేషు సర్వేషామ్
ప్రతివిదనం సౌందర్యం ప్రతిగంధవహం చక్షాప్తి సౌహిత్యమ్
వవవాసంతిక మందానిలేన సంప్ర త్యలంకృతం భువనమ్
వర్షేష్వయా జలధరం పశ్య త్యస్మిన్మితేక్షణేనేదమ్

కొమ్మ చిగిరించె, చెలి యయ్యె తెమ్మెరయును
సమయ మియ్యదె వసవిహారమున కరణు
క్రొత్తఆమని చిరుగాలి కొమరు మిగుల
జగము వానకై తమి జూచె జలధరమును

5

కన్యైచిదపి రహస్యం నహి విజ్ఞాపయతి కాలచక్ర మిదమ్
వింశతి సహస్ర గుణితాన్ గమయతి మహతోఽపి యమపురం మర్త్యాన్
గంధోత్తమాం తతః పిబ జంతో ర్నాయు ర్ద్వివార మువద వం
జగతః ప్రయాతి యోఽతః స్వభావతస్స న పున స్సమాయాతి.

ఎక్స్పజేమానో కాలము చెప్పబోడు
పంపె యమపురికిని వేలపైన ఘనుల
బ్రతుకునెన్నేదు వునరుక్తి; త్రావు మధువు,
అటకు పోయిసవాడు రాడిటకు మరల

6

దిన మవ్యంత సుఖకరం సమశీతోష్ణమపి శవతి గంధవహః
సమ్మార్ది బాష్పపూర్ణం ప్రయోధరః పుష్పవాటికావదనం
సంస్కృతవాఙ్మయే త్యుచ్చై ర్ముహుర్ముహు స్సమువదిక్తి వర్షపుష్పః
సౌగంధికం తృషార్తం మద్య మవశ్యం త్వయా నిపేయమితి.

దినము హితవయ్యె, నెత్తావి దినుసుతోడ
చలువ, కాకయు, సమముగా మెల్లగె గాలి

దప్పి తీరగ చెంగల్వ ! త్రావు మద్య
మంచు కోయిల వినిపించె మంచిమాట,

7

నవనవ వికపితపుష్పాసవ మద్భుత మానయేమ మయిపాత్రి :
సత్వర మేహ ధువీహ క్రతువరకరోరకర్మ హోపాత్రి !
దయిష్యన్ దునోతి - స్వపక్షా పతత్రీ.

అచ్చెరువు గూర్చు చిప్పడే విచ్చినట్టి
క్రొత్తపువ్వులతేనెను క్రోవుపడుచ !
వడిగ కొనితెమ్ము; వ్రతచర్చ విడువు మింక
అదె పులుగు రెక్కలార్చుచున్నది కనుమటు.

8

ప్రాణ వ్రయాణ సమయే సవ్యం స్యాద్వాః పసవ్యమపి శీరం
అమృతేన వాపి హలాహలేన పూర్యేత పానపాత్ర మిదమ్.
ఏది మృద్వీకమయం నా వనంతరం పంచలే మృహం శృండ్రం
రాకాప్రభృతి కహూవర్ణంతం స్వానో సమాపయే న్మాసాన్.
గృహీతా న్యక్రాత్రీ సుదృఢం హస్తేన చషకకంఠవిలమ్
అథవాసవాసవః ప్రహ్యంధేయు ర్వివృశ భాజనోష్ఠపుటాత్.
తత్క్షణ ఏవాహం యది మృత్యుసకాశా త్వలాయితం శక్యే
భూయో విత్రామ్యేయం ద్రాక్షావిటపా ద్యథా శిథిలపత్రమ్.

ప్రాణ మేగెడిసమయాన శీర్షము కుడి యెడమల నెటులున్న నేమిలెక్క?
అమృతమో హలాహల మో పానపాత్రలో ఏమున్న

నిండుగా వలనాకు ?

త్రాగవే మద్యమే తరలిపోగా చంద్రు డెల్లనెలల్ తీర్చునేకరీతి
నిండువున్నమరేయినుండి అమీవాస్య వరకును; కాననోవన్నలాడి !

పాత్ర మూతిని బిగబట్టి పట్టుకొమ్మ !
తెరచి యుంచిన మద్యము తెరలిపోవు
నేను మృతినుండి తప్పితి నేని ద్రాక్ష
కొమ్మ కారాకువలె తిప్పికొందు మరల.

9

నంప్రత్యుపవిశ ! కుసుమచ్ఛాయే ఒస్కిన్ త్యగ యథాసుఖం నోచేత్
పాత్యేత సుమం బహుళః ప్రథంజనేనాపి మృది వినశ్యేత
పుష్పసమయాగమేనాంజనైవ హేమంత ఋతు విపాతేన
అభివర్తంతే ఒపి ప్రక్షీయంతే నోఒసవో దళానీవ
ప్రారభనూణవసంతః క్రమశః ప్రక్షీయమాజహేమంతః
జనయతి వినశయతి వా సహస్రశ శ్చక్రవర్తినో భూమా.

నీవు కూర్చుండు మీఠూనీడలోన
స్వేచ్ఛగ; పెనుగాలికి చెదరి మంట
లో గలియునేము ఇవి వసంతాగమమున
చలి తరుగుచుండ; విరిరేకువలెను మనదు
తనువు లల్లాడు, నీవసంతమ్ము, పరుగు
చలియు వుట్టించి చక్రవర్తులను వేల
సంఖ్యపై కన్ను మూయించె దగతిలోన.

10

యావ ద్యుష్మద్దేహే ఒస్తి స్నాయా ర్థమవిరపి నిరాజంతే
తావ న్మాకార్షీ స్త్వం భాగ్యవివాపా ద్భహిః పదక్షిపం
మానీనమ స్తవ గళో యది తే శత్రు ర్మహాదలోఒపి స్యాత్
మానుగ్రహ మాక్రాక్షీః భవే త్సుహృ చేత్స ధర్మరాజోఒపి

అస్థులును నాడి మేన నున్నంతవరకు
అడుగు పెట్టకు మవల నీగడప చాటి

మెడను వంచకు అరి ఎంతమేటియైన
 దయనుఁ కోరకు మిత్రుడు ధర్ముడైన
 మా కురు మైత్రీం కేనా వ్యద్య దవిష్టో భవా భిరణనేభ్యః
 యస్మి న్ననురక్త స్వాః స ఏవ తవ తత్వతో భవే చ్చత్రుః
 తే ఒద్య సురార్చక ఇతి మాం వావద్యంతే అహమపి తథైవాస్మి
 వావద్యంతే పాపీ కాముక ఇత్య వ్యహం తథైవాస్మి
 మా త్వం దరీదృశీ ర్మమ కేవల బాహ్య స్వరూప మిత్థమితి
 అహమపి మదంతరంగే ఒత్యంతనిగూఢే యథా తథైవాస్మి
 ఏకం పాణిమపి శ్రుతికొశేన్యస్యేతరం కరం చషకే
 విహితం విషిద్ధకర్మా జ్యాచారి పునఃపున ర్మయా నపది
 మామక పురాణసచివోత్తంసా మాం యాయ మద్య శోశోత
 మా చాచర్పితేదం గోళ మసద్రూపకం వృథైవై వమ్
 శరణాగతరక్షణపటు సమభూకోజే వివిక్షత స్వస్థాః
 చిత్రం ప్రపంచనటనం నముదాసీనా స్పదా దిద్భక్షధ్వమ్.

ఎవని చెలిమిని చేయకు మెల్లరకును
 తొలగియుండుము. నీ ప్రేమ సలరువాడె
 నిన్ను ద్వేషించువాడొను; నిజము వినుము
 చెనట; పోకిరి, త్రాగుబోతనుచు నన్ను
 వడరుచున్నారు; నే నట్టివాడ నౌదు;
 అట్లై నా బాహ్యరూపము నిరయ కీవు
 లోన గుట్టుగ నుంటినెంతేని నేను;
 ఒకటి శ్రుశులకు, పానపాత్రకు నొకండు
 చేయి చేర్చియు చెడుపనుల్ చేయుచుండు
 వినుడు తొలిపెద్దలార! యీవెట్టి మొట్టి
 గోళచర్చకు ఫలమేమి? జాలిగాక;
 బ్రతుకున పసందు గూర్చ జాల్పట్టునందు
 హాయిగా మీరు కూర్చుండి అనువు మీర
 చిత్రమా బొమ్మలాట వీక్షించుడయ్య!

11

యద్యద్య సంభవే దిహ బంధుర గోధూమ నవ రసాపూసః
మధుపూర్ణపానపాత్రం కింవత్ కవ్యః పున ర్మమానందః
త్వ మహమపి రహః ప్రత్యహ మిహ నుహితే ! సహ వపేవ మహితవనే
అతిరిచ్యతే న కిం నౌ ముదా తదా చక్రవర్తినః ప్రమదః

క్రొత్తగోళమరొట్టెయు, కుతుక నింపు
పూర్ణమధుపాత్ర, యీమూరములతోట
యందు నిత్యము నీపొందు - అమరు నేని
మగువ ! నేనొందుసుఖము చెప్పగ తగలె ?
పడయగానౌనె ఏచక్రవర్తికైన ?

12

అరుణానవమపి కాంక్షే మహావికృతాని చాటుకావ్యాని
అర్థగ్రాస మవశ్యం ప్రోత్సహతాం మామకాంత్యనిశ్చయితం
అప్యనవరత మహం త్వం పరిరభ్య పరస్పరం వపేవ రహః
శతశతకోటిగుణం స్యాదిదం వనం చక్రవర్తిన స్పృహత్.

అరుణమద్యము గ్రోలెద నటులె గొన్న
శవుల చాటుకావ్యములన్న మివుల తనివి
వాడనీ సరకొరతిండివలన మేను
చాటుగా నేను నీవెడలఁట లేక
కౌగిలింతల బ్రతుకులు గడపునవుడు
కోటిమడుగులహాయి యీతోట కూర్చి
మిన్న యాగాదె ఘాదుషామేడకన్న

13

నిత్యం స్వర్గనగర్భాం రమ్యా అపూరస ఇతి వదంత్యేతే
ద్రాక్షసవ ఏవాదుం మనోజ్ఞ ఇతి సగర్వదా ప్రశంసామి

హస్తగతం మాత్యాక్షిః పస్పహథా మా భవిష్యదర్థాయ
కామం శ్రాతః శ్రావ్యః స్యాదేవ దవిష్ట దుందుభిస్వానః
అస్తాం త్రివిష్టపసుపి స్వర్గంగా పంతతం తతః ప్రభవేత్
మాద్వీక మతిస్యచ్చం మైరేయం విద్యతా మపీక్షసితా
పూరయ చషకం పరితో గంధో త్రమయా శయే నివేళయ మే
హస్తగతం విత్తం స్యా ద్భవిష్యదర్థా త్సహస్రగుణమేవ
సర్వేఽపి యాయజూకా మహాక్షలా గర్వివర్యతారూఢాః
నశ్యం త్యసంభవత్స్వర్వేశ్యా ప్రాసాదంపటా, దూతాః
జాతు న జానే ఽహ వహో ! మా మప్రాక్షి దిహేవ యః కోపి
స్వర్గాయ వాపి భీకరనరకాయాపి స్వయా నియుంజీత
మృష్టాన్నమపి శ్యామా కేదారతలే హలిప్రియాపాశం
మను దిన మేత త్త్రితయం చాదసః తవ భావ్యవిశ్చితిస్స్వర్గః

అచ్చరలు మేలనుచు కొందరండ్రు, నేను
ద్రాక్షసారాయి మేలందు; తలప బోకు
భావికై; చేతనున్నది వడలుకోకు
దవ్వనందున్న దుందుభిధ్వనివిసంగ
శ్రావ్యమా; స్వర్గంగాప్రసంగమేల?
తమ్ముడా! మధుపాత్ర అందిమ్ము నాకు
అరయ భావ్యర్థమునకన్న హస్తమందు
ఉన్నదే వేయిరెట్లుగ మిన్న యగును.
అచ్చరల మేడలం దిరుగాడుదు మని
తెలిసి తెలియని పనులేవో సలిపి, గొప్ప
కులమువారము మేమని కూలుచుండ్రు
చావనీరాని దానికాచవటలెల్ల
నాకమునకొ మరేదేని నరకమునకొ
ఎవడు నను చేరవేయునో ఏనెఱుంగ
అరయఁ నుద్యమా, మగువ, మృష్టాన్న మనెడి

ఇవ్విమూడును సతము నాయుష్టధనము
నెఱిగురుతు లేని స్వర్గమే నీకు ధనము.
వినర చాదస్తుడా! తెల్వి కనర ఇంక;

14

హంత ! కియత్పర్యంతం సుఖమపి దుఃఖం విచింత్య దోధూయే
స్వయ మిదమేవ పునః ప్రేత్యా యుర్భాగ్యం నదీప్రీతం విర్యయామ్
పూరయ చషకం కిమపి న జానే మను జీవితం యథావా స్థాత్
మమ జీవనం నయేయం యథాసుఖం వాహ మిదమపి నవేతి.

ఔర ! సుఖదుఃఖచర్చ సల్లాదు ఔంత
వరకు ? మరణించి యిటకును మరల నేను
వచ్చితిని ? వహ్వ ! అద్ది నాభాగ్య మనుచు
తీర్చుకొందును నాకోర్కె తెమ్ము బుడ్డి
కష్టమో సుఖమో ఎట్లు గడవువాడ
ఈబ్రతుకునంచు సుంతేని ఏనెగుంగ.

15

హసంహసం చంపక మగదీద్యర్హమ్యహంసువర్ణమిహ
పాత్రాయ మమ హిరణ్మయశపురపి వికరామి కేవలం యామి

పసిడివానను కురిసెద, పాసపాత్ర
పసిడిగిన్నెను చేసితిపయిన నేను
పోయెద నటంచు సంపెగవువ్వు నన్ను
చూచి తెగనవ్వుచున్ పల్కుచున్నదదిగొ !

16

వివతే న్నహి యావ ద్యమదః ప్రవ శిరసి తావధేవ విలాత్
అజ్ఞాపయ తాన్ సద్యః త్వ మవశ్యం ర క్తమధు సమాహ ర్తుమ్

భూయో భూయో భూమో నిక్షేప్తం కాంక్షయా సముద్ధరం
రే ! రే ! దేవానాం ప్రీయ ! నాసి త్వం తుందవరిమ్మణ స్వర్ణమ్

మిత్తి దండాన నీనెత్తి మొత్తనంత
వరకు త్రావుదు అరుణాసవమ్ము క్రోలి
వలసివన్ పాతిపెట్ట వెల్పులకు తీయ
ఓరిమూర్ఖుడ ! మేలిబంగార మవుదె ?

17

జగతిః సృమన్తవస్తుప్రచయో ఒపేహి తవ నిమ్న ఇతి చిత్తః
పరిరం చరాచరమపి ప్రవర్తతాం త్వద్వ్యకంవదం తదితి
పర్వ స్వాతంత్ర్యవతః కిం తేన త వై హతాకికరనేన
హ హంత : క్షణభంగురమేవ భవేః సైకతే యరా తుహినమే

కనబడుచునున్న దెల్లి నిక్కమ్ము టంచు
నీకు లొంగినదని అనుకోకు మనన !
ఇసుకపై మంచువంటి దైహికపుసాత్తు
ధృతి గనుమ దీని జంఝూటమేల నీకు !

18

విరమివ ప్రాచీనం జగతీనరయం ప్రసిద్ధమేవేదం
దినరాత్రి కుక్లకృష్టో తయవర్త సమన్వితాశ్రమోఒ ప్యస్తే
వివృతపటకుటీ జగతీ త్యక్తాఒ భూచ్చక్రవర్తికతేన
వితతప్రాసాదే ఒస్మిన్ విక్రాంతి మగు రపి శతమహవీరాః

పాత జేరాకు సాటి యీభూతలమ్ము
నెలయు చీకటి రేపవల్ తలుకు లొలయ
ఫాదుమా లెందరో దీని వదలి చనిరి
విడిదిపట్టిది ఎందరో వీరులకును.

19

చషక మిహ సార్వభౌమో యస్మిన్ సౌధే పురా కరే నమరాత్
తస్మిన్ ప్రాసోష్ణశ్చైవా హహంత వ్యత్రమీ న్యుగేంద్రోఽపి
య ప్రభువనైకపీఠః కాం మహాంత్యేత్ యదేష్ట మనవరకమ్
వశ్య విచిత్రం సంవ్రతి స సార్వభౌమో న్యబందితేనై వ

పానపాత్రను గొని చక్రవర్తి మును వ
సించుమేడను విడిసెను సింగ మొకట
కూనలన్ పెట్టినది వక్క; కోర్కెలెల్ల
అనుభవించిన జగజ్జెట్టి ఆన రేంద్రు
డౌర! కాలగళమ్మున నణగిపోయె.

20

కరాకుండితపౌధః వ్రణిత నృప కిరీట బి. బికాస్థానం
శత్ర నివస న్నహరహః క్వక్వక్వత్వేతి టక్కుః క్వణితి.

నింగిదాకెడి మేడ, మన్నీలు మ్రొక్కు
కొలుపుకూటము - అచ్చట నిలిచి దినము (నతము)
ఎక్కడక్కడ ఎక్కడ ఎక్కడ యని
కూయుచున్నది అదె గంపకోడి వినుము.

21

ఆయాహి మిత్ర : నావపి శౌవ స్తకవేదవా యథా న స్యాత్
అయి గణయావ స్సద్యః సంప్రాప్తం సమ్మదేన సర్వస్వం
అవాం యావన్నశ్యః పృథ్వీతలమజ్జిహవహై తావత్
సప్తసహస్రాబ్ధీ ప్రాచీనై స్సంవ్రతి లభావహై సామ్యమ్

రమ్ము చెలికాడ! మనము మోక్షముతో గ
డించినట్టి నదెల్ల లెక్కించవలెను

నలదు రేపటిదిగులు - ఈవసుధ వీడి
పోక ఉన్నంతదనుక మున్ పోయినట్టి
ఏడువేలేండ్ల పెద్దలకు - ఈడు మనము.

22

సమ్మాననీయసుహృదః సమానమర్యాదయా ఒగమన్ సర్వే
ప్రత్యేకం తే ప్రసభం కాలపదాదః సమంతతో ఒవప్తన్
అపానబాంధవా యే సమభూవ స్నేకదాయురాస్తానే
తే కతి మధువరా ననుభూయావా మగ్రతోఒ ప్యచిక్షీదన్.

తగినమన్ననతో చూడదగినవారు
నెచ్చెలుల్ వచ్చి అందరున్ నీల్లినాగు
పానబంధువు లిచట ఇబ్బడిగ త్రాగి
కాలగతి నొంది రహ ! మనకన్న ముందు

23

ఉత్తిష్ట స్వస్థో భవ, మాశాచీ రై హలాకికవివత్త్యై
ఉత్పత్త్య వోపవిశ్యా నందేన యథేష్టతోగ మనుభుంక్ష్య
త్వం యద్యపి ప్రకృత్యా నిషా వప్త్యేన జీనితుం ప్రభవేః
ఇతరేషాం సాహాయ్యం న జాతు వాచ్ఛే రభీష్టకార్యేషు
కాద్యల ఏషో ఒస్థాకం సంప్రతి పంభవతి రంగభూమిరివ
విద్యేతా యం కేషా మాస్పద మస్మాను సంస్థితేషు పునః
హమ నేత్రోక్సవమూర్తే ! తావ త్వం నద్వరేఒపి సముపవిశ
యావ దపా వావాఙ్భ్యా మేకీసంభూయ భూయతే భూయః

కలతపడకు మైహికవిపత్తులకు లెమ్ము
ఎగిరి గంతేసి హాయిగా ఇవ్వభోగ
మనుభవింపుము ! నిర్మల మైన నునువు
గడవుచో నీకు ఇతరుల గొడవ యేల

మనకు ఈపచ్చికబయలు తనివిపట్టు
ఎవరి టానాకొ ఇది మన మేగినంత
మరల మన మిట జలగూడి తిరుగువరకు
ఇద్దరినే వేచి యుండుమా ముద్దుగుమ్మ!

24

స్థలపద్మసమృద్ధం ప్రతికాద్వల మతిదర్శనీయ మస్త్యేప
మహతోఽపి రక్తరాతుః పరిణమతే హేద్యశేన రాగేణ
వికపే ద్యద్య దశోకం పరిక్షణ, నిజ్జంభమాణ, రాగేణ
తత్ తౌందర్యశ్రీకపోతలదాగ్యచిహ్నమేవ స్యాత్

మెట్టతామరపూలచేపట్టుతాచు
పచ్చికబయల్లు నయనోల్సవమ్మ లయ్యె
నెత్తు తెరువున కెంపెక్కి నిక్కిపూయు
ఆలశోకసుచుమ్ము భాగ్యాంక మగుచు
పొదలు సౌందర్యలక్ష్మికి బుగ్గచుక్క

25

భయపి నదీతటస్థం కాద్వల మమరాంగనోష్ణజాత మితి
మాత్రేతదః పదేనేదం సమభూదేవకామినీవపుషః

ఏటికల్లున నెలకొన్న పాటినేల
పలికెదవు వేల్పుచెలిమోవిమొలక యనుచు
మగువచెల్లవమునకు నది మారురూపు
దాని నెవుదును కాలితో తన్నరాదు

26

త్వం మా సమాపివ స్వజ్ఞీచితశేషం వృధాశయా క్లిష్టా
మాయాక్షి స్తాపకదిశచర్యామపి భవ్యసంభవార్దేన

మాత్యాక్షీ స్వం పుస్తక మేకాంతవనం ప్రయాదరోష్టమపి
త్వాం పితృవేశ్యవి తావ త్పమవర్తీ యావదేవ కాయయతి
తస్మా త్పిణ మాద్యికం స్వప్రాపి ద్రా గధోదువా యస్మాత్
అవహాయో ఒవ్యద్వంద్వ స్వ మమిత్రో ఒతర్పి ఏన భవితాసి.

రేపు మాపును రి త్తకోరికలతోడ
బ్రతుకు గడవకు, భావికై బాధపడకు
బోటికెమ్మోవి, చదువు, మాయూలతోట
వదలకుము ప్రాణమున్నంతవరకు లెమ్ము
త్రావు మిప్పుడు నీవిరి తనవిరీర -
ఎప్పుడో నేలపై నిద్ర తప్పదోయి!
అప్పు డెవడును నీకు సహాయపడడు
కలిసి రాబోదు నీవక్క నిలువ బోదు.

27

వివిధమతకలహవిరతా వ్యర్థీకుర్వంతి జీవితం కేచిత్
సంహత్య విస్మయంతే ష్యాపేనాపి చర్చయా కేచిత్
సంబోధికోఒ వ్యకిప్యా ద్వాహర్షీ త్సరభసం సమాగత్య
రేమూడా యష్మాకం నాస్తి గతి రముత్ర వా పరత్రేతి.

వివిధమతకలహములతో, వెరగు గూర్చు
చర్చతో నమ్మజూపెడి జనులకడకు
చెచ్చెరన్ వచ్చి వేగువా డెచ్చరించె
వెరవు లే దిటనట మీకు వెడగులార!

28

గంధోత్తమాం సిద్ధి త్వం భక్త్యేదేవాకు కేతకీషుష్పం
సంజీన యథేష్టసుఖం యౌనన మంతర్దదీత సౌమ్యజన
వ్రమదేన జీవితం తే సహయాపయ నతత ముచోనప్రాంతే
అశ్మాద్యక మేతదపి ప్రాయో భూయేత నశ్వరం హంత!

నీవిరిం బ్రదావు; కేతకి చెడును సుమ్మ !
వయను జారును; కోర్కెలకుంటావోడ
శుష్టిగా గడుపుము విరితోట బ్రతుకు
అదియు మనవలె మాయమానదియె తుదకు

29

యాతో యో ఒస్మత్పురతో ఒవ్యకయిస్తా ధోదువో బుధమ్మన్యః
యా త్యయిపాత్రి : పిచి సురాం సత్త్యం శృణు వాతవివ తద్వచనమ్
మానుషసర్వన్యం తే స్వోహందజ మవ్యజీగమ న్నాకం
జిజ్ఞాసయా త్వదర్థం సమక్షభన్ సంతకం వృధైవై తే.

మనకన్న ముందు తర్లిస బుధమాని తా
నిదించుచుండె నీనేల నెటనా
తమతలంపులపుల్లు లమరలోకము చేర
వంపిరే మనుజులు ప్రాలుమాలి
తమకె సాధ్యము కాని దాని నీ కెరిగింకు
వలెనన్న మాట దెప్పరపుమూట,
ఈ జీవితరహస్య మెరుగంగ శక్యమే
వల్లమాలిన రట్టు బ్రతుకుగుట్టు.
నేను నిక్కము నెల్పుచున్నాను వినుము
ఈబ్రతుకు కాశ్వతమ్ము కా దెరుగు మిద్ది
పొమ్ము నిండుగ మద్యపాత్రమ్ము తెమ్ము
క్రోలు మానందలహరివై క్రోపుతడుచ !

30

శ్యేవో ఒమూత మగమమపి సర్వస్మిన్నేవ గుప్తలోకే ఒస్మిన్
ఊర్ధ్వ మధః పరితః పర్వైశ్చ దం విశ్వ మఖిల మేవ మయా
విశ్వాసపాత్ర మస్మత్ప్రియమిత్రం నాత్ర కిమపి లోకిత్వా
ద్వారాద్యతో ఒహ మగమం తతవివ ఘనఃపున ర్భత ! వ్యవృతమ్

విశ్వమంతయు జేగనై విసువులేక
నింగి, నేలను, ప్రక్కల తొంగిచూచి
నమ్మదగు మిత్రు గానక క్రమ్మరితిని
చూచి పోయిన గుమ్మాలె చూచిచూచి.

31

శాస్త్రమపి దేశికమథా దధ్యేష్మహి శైశవే వయం కించిత్
స్వయ మీష దంతరంగే ప్రాహ్లాదీష్మహి విచక్షణంమన్యాః
వశ్య వివాదస్యాంతే ప్రా వ్యస్యాభిత్విచారవల మిత్థం
జమిన సమభూమ వయం పాగాను మరు ద్వదాతథా వశ్యమ్
సందిగ్ధవిత్యతత్వ స్యేహ రహస్యం న కోఽపి బహి ర్భృత
ఉల్లింఘ్య కాలచక్రం న హ్యశక త్పాద మేక మపి గంతుమ్
శిష్యాద్యాచార్యాంతం సమదర్శ మిదం యథాకథంచిదపి
మాతృజనితజనకాయాం హంత : సదా సర్వదాపి దౌర్భిర్యమ్

చిన్నవ్వు డాచార్యు డెంత శాస్త్ర మొకింత
తెలిసినారము లోన కలదు తెల్వి
మారాక నీరమ్ము మాపోక గాలి యం
చావండితమ్మన్య లలరుచుందు
ఎవ్వడున్ చెప్పలే దింతకున్ లోగుట్టు,
గడవగా తరమానె కాలగతిని
శిష్యుడాదిగను జేసికుడుదా కెవడో
ఈసృష్టితత్వమ్ము నెరుగనగునె?

నేను విక్కము చెప్పచున్నాను వినుము
తెలిసితి మటంచు వాగడిచేబె లెల్ల
పావనమ్మైన మూల్యయావనవనమ్ము
తెల్లగా వుట్టినట్టి గొడ్డభుసుమ్ము

32

తాపత్రయేణ సహ మా మజీజన ద్విధి రసా విహైవాదా
నిర్వేదనా త్పర మహం కి మాపిపం మామకాయుషి విశేషమ్
వయ మిత్థం వివశా ఏ వాగామేత స్తతోఽపి నిర్విణ్ణాః
అస్మ ద్దమనాగమసస్థితీకారణ మీషదపి సనీజామః
అంతర్జలమివ సద్యా మందసమీరో యథా మహాటవ్యాః
హంత ! మమ జీవితస్యా ప్యభూ ద్దతం విఫలమేవ దిన మపరమ్.

వేదనలె తోడుగా నన్ను విధిస్పృశించె
దిగులె కడచిన బ్రతుకులో మిగిలె నాకు
అట నిచట నివ్వెరమె చెలియయ్యె మనకు
తెలియరాదయ్యె రాకపోకలకు కలము
ఏటిఅడుగున నున్నట్టి నీటిబోలి
అడవిచిరుగాలివలె నయో ! కడచె నాడు
బ్రతుకులో ఒకనాడు నిష్ఫలముగాను.

33

సృష్టిపారంభదినే ఽజని సుతరా మన్వతంత్ర ఏవాహం
దిష్ట్యా నిర్ణీత మభూ దాయుర్భాగ్యమపి మామకీన మః
నిబిడం బధాన కాంచ్యా వలగ్న మయి ధీమతి ! ప్రియే ! పాత్రి !
సన్నద్ధా భవ యదహం మధునా సంక్షాళయామి దుఃఖమలమ్
యద్యస్మదాగమ సాస్య స్మమ నిఘ్నో మే స్థితి ర్భవే నైవం
అభవిష్య దధీనం చే స్మద్దమనం నాపి కి మహ మగమిష్యమ్
శ్రేయా సబోధవిష్య ల్లోకే ఽస్మిన్ తాదృశా దృత విశేషాత్
సహ్యాగమిష్యం నాపి ప్రాయాశ్చం యది హి నాజీజీవిష్యమ్

అస్వతంత్రమే నాజన్మ ఆదినుండి
 ఆయువు గూడ విరీత మయ్యె నవుడె
 కాంచితోడను నదుము బిగించి కట్టు
 వలకడిగెద నీవిరి వడిగ తెమ్ము
 వచ్చుటయు పోవుటయును నాయిచ్చ నున్న
 ఇట్లు వత్తున ? పోదునా ? ఎరుగకుండ
 ప్రేయసీ ! రాకపోకల వెతయె లేక
 బ్రతుకు గడుపుటకన్న సౌభాగ్య మున్న ?

34

పాతాళా చ్ఛనిమండలపర్వంత మలీలవం నిఖిలబంధాన్
 దుస్సాధ్యాన పృచిరా దహం ముహూః కేవలం వినా దై వమ్

నేలలో అట్టడుగునుండి నింగికొసకు
 చేరి చెచ్చెర విడరాని చిక్కు లెల్ల
 విప్పినాడను; నాచేత విడని దొకటి
 పొదుపుగా విధి వ్రాసిన నుదుటివార

35

జానీవహే న జాతు త్వమ వ్యహం నిత్యవిధిరహస్యాని
 న హ్యశకావ సమస్యాం కఠినా మేతాం త్వమ వ్యహం పఠితుమ్
 ఆవాం ప్రతికాండపటాంతర మేవైషా క్రవర్తతే చర్చా
 విగళ త్యథో యదాయం న హి త్వమసి జాతు నాహ మప్యస్మి.
 కస్యాపి నాస్తి పంథాః ప్రతినీరాంతర్హితార్థ మవగంతుం
 ఆత్మస్వరూప మేత న్న సమూహాయితం ప్రశక్యతే కోఽపి
 కేనాపి తిరస్కరిణీప్రచ్ఛన్న దవిష్టవస్తు నాజ్ఞాయ
 సహికోఽపి శక్యతే ఖలుజాసితు మీషదపి దై వకృత్యమిహ

మన మెరుగ లేము విధిచాటుమాటు కీటుకు
విధి కడిది చిక్కుప్రాతను చదువ లేము
తెర కవల నున్నదానిని తెలియుటకును
మనము చర్చించునంతలో మాయమాను
దానినెవడును తెలియగ దారి లేదు
ఆత్మ తత్వము నెవ్వడు సరయి లేదు
తెర కవల దవ్వసందున్న దినుసు తెలియ,
విధిని శాసింప నెవనికిన్ వెువులేదు.

36

కృత్యా లభఃపద మఖిలం ప్రాశిష్య రఖిలావసీతలం కేచిత్
ఇహపరలోకావపి సంగవేషయంతో లవ్యమీమపన్ కేచిత్
అస్యా శ్చరాచరసృష్టేః కాలవిజ్ఞానవాన్ పుమాన్ కోలపి
న భనతి న భవిష్యతి నాభూజేవేతి ప్రమీనుహే లవ్య వయమ్
దృష్ట్వా లబ్ధి తత్పజ్జ్ఞాను రవోచ త్కోపి వారిధే !
కుత స్త్వం నీలనీలో లసి కి మహా ! బహు రోదిషి !
తప్య నే కిం నాత్ర విహీః ? ప్రత్యవాదీ త్పయోధిః
సుహృద్వియోగా ద్దుఃఖ్యామి కి మశక్తః కరోమ్య హమ్
నార్హామి తత్పదం గంఠుం న పున స్త మవేక్షీతుం
న విహర్తుం తేన నాక మతోనీలో ధునో మ్యహమ్

నేల తిరిగిరి కొందరు, నింగి, నేల
నెమికి రెండరొ తత్వము న్దెలియ రైరి.
ఈచరాచరసృష్టికి ఎవడు కర్త
యనుచు తెలిసిపూరుషుడు మునుపులేడు
లేడిపుడు, ముందు రాదు తెల్పెదను వినుము.
"తత్వ మెరుగగ నొకడు సంపదమాను" జేరి
వల నలుపెక్కినా వేడు వేల ? రాప

మగ్గి లేదిట, అన వలెక్క సబ్బి 'ఓయి
మంచి నెచ్చెలి నెడబాసి మరుగుచుంటి
శక్తిలేమిచే కనలేక, సరస జేరు
యోగ్యతయు లేక, విహరించు నురవు లేక
మాడి హోరున నేడ్చుచున్నాడ నిట్లు.

37

త్వాం మమ విపులగభీర ప్రమాణధీ రపి న శక్యతే మాతుం
అస్మి దఖండ ధ్యానసమాధి దశాయాం తదైవ న త్వమసి
అహ మిహ యథార్థత స్తవ నిదస్వరూపం న హీషదపి జానే
త్వాం న వినా ధీమానపి జానీతే తావకీనమాహాత్మ్యమ్.

నామది అదెంతదై న నిన్దాన బోదు
నామదితలంపులోన కన్నడవు నీవు
నీస్వరూప మొకింటేని నే నెరుంగ
నిను వినా ఎవ్వడెరుగును నీదు గొప్ప

38

అథ రేణా జిగ్రహ మహ మోష్ఠం పాత్రస్య తృప్తయా లత్యంతం
తస్మా త్సమజగవేవం సమ్యక్ మామకచిరాయుష శ్శేషమ్
చషకో లవాదీ దాన్యేనాధర మప్యస్మదీయ మాచుంబ్య
గంధోత్తమాం పిబైవం భూయ స్త్వం నాగమిష్యసీ హేతి
గంధోత్తమాం పిబ త్వం ముహూ స్త్వయా వోచ మహ మితః పూర్వం
ఇహ న పున రాగమిష్యసి యది యాతో యాత ఏవ సపది భవే:

బ్రతుకుతుదివెడకుటకునై పెదవిపాత్ర
పెదవినిన్ పేర్చితో చేర్చ నది యిటులనె
'తరిలిపోయిన ఇశుటికి తిరిగిరావు
త్రావు తమిదీర త్రావుము త్రావు మనుదు'

39

ప్రసాదో మాద్యశ ఏవేహ భూ స్మదనాతురో ఒప్యయం చషకః
 సూదరవదన మసా వక్యన్వేషిషిషీ ద్దివానిశం కామీ
 సైష త్వయా సమాలో క్యస్య గ్రీవానిబద్ధసంగ్రాహః
 హంతా భూ త్ప్రత్యాయోఒపి ప్రియ ప్రియాగళవిలగ్నకర ఏవ,

పాత్రయున్ స్మరతాపతప్త మయి సన్ను
 పోలి వెదకెడినో! ముద్దుమోముకొరకు
 వన్నెమై దానికంతాన నున్నగొలుసు
 లీల ప్రియురాలికేలు కాబోలు; కనవె.

40

పూర్వేద్య రహ విపణిప్రాంతే కమపి ఘటకార మద్రాక్షం
 మృతాన్నం కృత్వా ఒధఃపద మార్ద్రా మిత్యంత మభ్యమర్దీ తస్మా
 సా మృత్తికా ప్యవాదీ త్ర పరిభాషాపదం ప్రయుజ్యైవం
 త్యాదృ గబోభూవం ప్రాగే వాహం త్వం ప్రసీద మయ్యస్మాత్

నిన్న నంగడిలో ఒక మన్నుకుమ్ము
 చున్న కుమ్మరిఁ జూచితి మన్ను వాని
 తోడ నిట్లనె 'నీవంటివాడ నేను
 నెనుకడన్నాన; కావున కనికరింపు'.

41

అధికృత్య శిల్పశాలా మసాత్స మహ మత్ర కుంభకారస్య
 చక్రచ్ఛాయాస్థాన్నం కులాలముఖ్యమపి సమ్య గద్రాక్షమ్
 సకలశ కరకానామపి మస్తకహస్తం యథాక్రమ మకార్షీత్
 భూపాలకపాలేభ్యః సారం గృహ్లాన్ దర్శిదచరణేభ్యః
 లహమపి సమయాకర్ష మ్ముహూర్ముహూః కుంభకారసామీప్యం;

సో ఓదీదృశ త్వకియం చాశుర్యం మృత్తికావిరచనాయామ్
అహ మేవాదర్శం కింతవ్యే ఓజ్ఞాః కేఓపి తత్ర నైక్షివత
నూనం మత్పితృభస్మ ప్రత్యక్షం కుంభకారహస్తగతమ్.

చాలసా రేగి కుమ్మరిసాల దరిని
గిరగిరన్ సాన త్రిప్త కుమ్మరిని చూచి
తెలిసితిని రాచవారి పుష్కలును, బీద
వారి చేతులు చేరిచి వరుసగాను
పాత్రలుగ చేసి యీత దావమున నుంచె
అనుచు; ఆతడు తననేర్పు కనపఱచెను
వీనిచేసున్న మన్న నాపితరులదగు
భస్మ నిక్క మెరుంగ రీపాటబడులు

42

ప్రసాయో యో యో ఓధస్తా న్మహాపి బిందుః ప్రమాదతో ఓక్షేపి
స స కామాగ్నిసముజ్వలవక్ష్య స్సుతరా మశీశమ ద్దుఃఖమ్

పాత్రమూననుండి చెలి పొరపాటునలన
మహితలమ్మున వడిన యీమధుకణాలు
లోన రాజుచు కన్నులలోన నుబుకు
మరుని విరికోల కాకను మాన్పు లెమ్ము.

43

కోకనదమివా బ్దాదౌ కురుష్వ తవ పానపాత్ర మూర్ధ ముఖం
సంపూర్ణచంద్రవదనా యద్యాశ్లిష్టా భవే త్వయా రహసి
అమితోల్లాసేన త్వం సంపతి వరుణాత్మజాం పితౄణాం విశ్వం
అతిశీర్ణ కాలచక్రం యస్మా త్త్వాం పాతయే దధో ఓకస్మాత్

మీది కెత్తుము బుడ్డి ఉగాధపూట
ఎట్టి కామరవిలెను పూర్ణేందువదన

కాగిలింతలహాయిలో త్రాగు మధువు;
ఎవుడు నీను మ్రింగునో కాల మెరుగరాదు

44

వివిధోత్సవై ర్యభేష్టం నమ్మాదస్వ త్వ మిహ దివారాత్రం
సర్వాణి శరీరాణ్యపి యతో సశిష్యంతి భావికాలే ౭తః
స్వాంతం స్వభావతో మమ కసులమాభీసంగమోత్సుకం భవతి
మాచుకహస్తో౭ ప్సవిశం హలిప్రియాపానభాజనం లగతి
ప్రత్యేక మింద్రియేభ్యః సారం సంచిత్య భాగశో భుంజే
ప్రవిలింబితే న యావ త్కార్యం సర్వమపి కారణే తావత్.

రేయి పవలు వినోదాలహాయి కనుము
తరలిపోవు నవే సుమా తనువులెల్ల
భామపై మది మధుపాత్రపైన చేయి
వెన్నతో నాకు వచ్చిన విద్య లివ్వి
కారణము కార్య మొక్కటి కాకమున్న
అనుభవించెద విషయసౌఖ్యములెల్ల.

45

త్వం యద్యసి మదమత్తః కానుం సంతోషయ స్వ మిహ దేహీన్ !
అరవిందాననయా నహ నముఖవిశసి చే త్రప్రమాదయా త్మానం
సంక్ష్యసి యత స్త్వ మంతే ౭ద్యైవ స్వం శూన్య మివ హి మన్యస్వ-
ఆస్తిక్యం నాస్తిక్యం విస్మృత్యా త్మాన మపి సదానంద !
మాస్మాదీ ర్హ్య శ్చో౭పి త్వ మీషదపి భూతభావికర్మాణి
మాస్మర జననం మరణం సురాం పితౄ యు ర్వృత్తై వ మానై ప్తీః

త్రావి మైకములోని సంతసము కనుము
అతివ జతకల్గెనా పొందు మార్మత్పత్తి

పోదు వెవుడేని ఎవుడు నీ కేది లేదు
 కలదు లేదను వాదమే వలదు నీకు
 నేడు, రేపను లెక్కను వీడు; గతము,
 భావి, పుట్టుక, చావను పాటతోనే
 బ్రతుకు చెడనీకు; మస్తుగా త్రావు మధువు.

46

జ్యోతిశ్చక్రే దివ్యాంతరిక్షలోకస్థితే లింగంభరే
 చక్షకం చకాస్య ఖలజన సామాన్యస్వాదనీయ రసపూర్ణమ్
 స్యా ద్యది మధువార స్తే జనసాన్య ముపేత్య తత్ర మారోదీః
 పిబ మద్యం హృష్ట స్త ద్యథావిధి వున స్వయా ప్యమేవ భవేత్

అంతరిక్షములో జోతులలరుచోట
 కలదుసుమ ఎల్లరకుచాలు కల్లుకుండ.
 ఎవుడు నీవంతువచ్చునో ఏడ్వకుండ
 మధువుత్రావుము; నీకది మరలవచ్చు.

47

నీలవిరాసీభూతం పశ్యే ఖచక్రం స్ఫుటం శిబిరకార !
 సమతిష్ఠిప త్పటకుటీ మబబంధ ద్వార మఖిలచర్చాయాః
 చక్షకీకృతస్వరూపే హలిప్రియాత్యంతసూక్ష్మబిందూస్వ
 ఆద్యంతశూన్యపాత్రీ విదధాతి సహస్రశ శ్శిబిరకారాన్

నీలిచాందినివలె నున్న నింగి చూడు
 మోశిబిరకార ! పటకుటీ యున్న యట్లు
 తలుపులను మూసి ఎల్లచర్చలకు, తానె
 పానపాత్రగ వేలకుపైగ శిబిర
 కారులను మధుకణముల గతి సృజించు.

48

జానీహి త్వ మవశ్యం యదా త్వదీయాన్ విముంచసి ప్రాణాన్
దైవరహస్య ప్రాపక కాండవటాంతర్నితా తదాభవసి
ఈషదపి స లాభాయ ప్రభవతి లోకస్య మామకాగమనం
సిర్యాణమపి మదీయం ప్రవర్ధయతి స హి తదీయ సౌభాగ్యమ్
క్షణభంగురా వయం స్మః సదా పరివృత్యతే లభ్యయం లోకః
అస్మాకం నాను వినా ఋతే లస్మదీయేన వాసి చిహ్నేన
సుచిర మహా నాభూమ ప్రా గిద మీషదపి స జగదక్షాప్తీల్
వయమేవ సశ్వరాః కిం త్వవిశంకస్థాస్మరేవ లోకో లభ్యమ్

ఎవుడొ నీతియు వూడు సంఛరుగుమోయి!

అణగి యుందువు విధి తెర కవల; నిజము

లోకమున కేమిలబ్ధి నారాకవలన

పొడమునా సొంపు తెంపు నాపోకవలన

మనబ్రతుకు నీటిబుడగ యీమహి గులమ్ము.

ముందు వెనుకల తా నుండు పొదువుగాను.

మనము, మనపేర్లు, జాడలు మాసెనేని

లోప మేమాను తిరమైన లోకమునకు?

49

జీవితకాలోఽపి భవ త్వాశ్చర్యకరో వణిక్ప్రచార ఇవ
అత్యంతజాగరూకో భవన్ గృహాణ క్షణం ప్రమదజనకమ్
శౌచ స్తిక్ష్మపియగతిం మాశోచీ స్త్వం వృథా ధునా పాత్రి!
మధుసంపూర్ణం చమకం మాం ద్రా గ్దేహి ప్రయాతి రాత్రి రియమ్
సృష్టః కష్టా త్మా లయం విధినై వం దుఃఖసున్నయాకారః
భుక్త్వా క్వచిన్ని జోచితకర్మఫల మవశ్యమేవ నిర్వాతి.

మనుచు కాలము బేహరిమాటవోలె
నివ్వెరం గొల్పు; తెల్విగా నీబ్రతుకున
హాయిగా గడువును క్షణమైన గాని
కుందకుము రేవటికి వృథా కోపుపడుచ!
మావు మాసెను వడి తెమ్ము మన్యపాత్ర
సిలుగులే తోడుగా విధి చేసినట్టి
మట్టిబొమ్మది స్వకృతకర్మఫల మిచట
కుడిచి తప్పక; ఆవల వెడలు నెటకొ!

50

అయి వుత్ర ! త్వం సర్వేష్యపి నిష్టా తాసి శాస్త్రగుప్యేషు
కిం క్లిశ్యనే దివానిశ మార్థకాభి వృద్ధై వ చింతాభిః
త్వదఖిలషిత మహవిహితం న భవే ద్యది సఫలమేవ నిజకార్యం
అత్మానం వంతోషయ జీవిత కాలే యథాకథంచిదపి.

ఆన్న ! చదువుల మర్మము లన్ని తెలిసి
ఏవొ చింతల కుందెదవేల సతము?
నింపుగా నీడుకోర్కె ఫలించదేని
కడవుమా తృప్తితో మనుగడ నెటేని.

51

నాస్తిక్యా దాస్తికతా పర్యంతం శ్వసితమేవ పరిణమతే
సందేహాదపి నిశ్చయదశావధిం ప్రాణ ఏవ సంచరతి
అముమేవ జీవనదశా మతిప్రియ ప్రియతమాం గృహాణ ముదా
అనుధారణోత్సవోఽయం ముహూర్తమాత్రం హి సంభవ త్యావామ్
ఋద్ధి రుపస్థిభవితుం మమా భిషతీ త్వవోచదేవ మనః
శిక్షయ మాం తత్త్వం యద్యసి శక్తోఽపీత్యహం తద్ర సాక్షమ్

అత్మాపి మా మవోచ న్మాదా స్త్య మితఃపరం ప్రతివచాంసి
హంతైకజ్ఞానేనా ప్యఖిలం విజ్ఞాత మేవ భవతీతి

కలదు లేదను రెంటికెన్ బిలుపు బ్రతుకె
సమ్మికకు సమ్మకుంటకు స్త్రబ్తుకె కుదురు
కాన కాపాడుకొనుము నీప్రాణదశను
అల్పకాలమె ఉసురు నీయందు నిలుచు
దీని తత్వము చెప్పము తెలిసితేని
అనుచు నడుగగ నాతల్మ అనియె నిట్లు
“తత్వమో తత్వ మంచు వాదమ్మదేల
ఎఱుకకల్గిన సంతయు నెఱుగనగును ”

52

పరిణామా త్మా చంద్రః స్వభావసిద్ధప్రభావసంపన్నః
వివిధ స్థావరజంగమ జీవోపాధీన్ కవాచినిపి ధత్తై
తస్మాన్నశ్య త్యయమితి జహీ హ్యసంభావనీయ నాస్తిక తాం
లుప్యంతి గుణా ఏవాస్యా సావపి కేవల శ్చకాస్తి సదా
పూరయ మమాంబలిపుటం గంధోత్తమయా యత స్తపతి హృదయం
జీవిత మిదం ద్రుతపదం పారద ఇవ చంచలం ముహూ ర్భవతి
సన్నద్ధో భవ తరసా జాగ్ర త్సంప ద్యతః పున స్స్వపితి.
జానీహి యావనాగ్నిః హంత ! హరాదేవ బోధవీ త్యంభః.

సహజ, పరిణామ, మహిముడు చందమామ
జంగమస్థావరాత్మ సంస్థానమతడు
అతనిగుణములె లోపించు నతడు వెలుగు.
కనుక, శశి చెడునని అనుకొనకు మెప్పుడు.
గుండె మండెడి; దోసిట కోపు నింపు
బ్రతుకు జారును పడి పాదరసమువోలె

ఈ తెలివికల్పి కనుమూయు నేమి ఎవుడొ
క్షణములో యశావనాగ్నియు చల్లబడును.

53

పరిపక్వకాలపిహిత ప్రదర్శయ స్యాననం న కేభ్యోఽపి
జగదాకారేణైవం స్వయమేవ కదాచి దావిరసి భూయః
స్వయమేవ న కిం భవసి ప్రదర్శకః సర్వధేదృశమహిమ్నుః
దృగ్దృశ్యోభయపస్తు ప్రకృతిం దీపయసి కేవలోఽపి త్వమ్

సురియునప్పుడు నీమోము చూప బోవు
ఈవె జగముగ వుట్టుచున్నావు మరల
నీకె చెల్లుచు నీగొప్ప నీవె చూప,
కన్ను, కవదగినదీయు నిక్కముగ నీవె.

54

జీవితరహస్య మేత ద్వభాస్థితం యది మనో విజానాతి
వేత్త్యేవ దీర్ఘనిద్రా సమధిక్యత మతేవ దేవగుహ్యమపి
అద్య భవన్ స్వవశ స్త్వం న హి యది యత్కించిదపి విజానాసి
శ్వశ్చే దన్యాయత్తః ప్రభవసి వేత్తుం కథం కిమపి తత్త్వమ్.

మతి యెరిగెనేని లోగుట్టు బ్రతుకునందు
విధిక్యతమైన పెనునిద్ర విధ మెరుగును.
నేడెరుగలేనిచో నీవు నీవ యగుచు
తెలిసెనవె రేపటది పరాధీనదవయి

55

విహికవిషయాసక్తిం సంకుచ్యా తేవ జీవనంతుష్టః
సుకృతం వా దుష్కృతమపి బాధన మఖిలం లునీహి నిశ్చేషమ్
హాలాం హస్తేకృత్య ప్రియాంగనాచూర్ణకుంతలాన్ ధేహి

గచ్చతి యతో లభిలం ద్రాక్ష తిష్ఠంతి న పరిమితాన్యపి దినాని
సుచిరవిలంబితభావి శ్రీభోగేచ్ఛా మరీచ ఖలు కృత్వా
ఆయతచితురయువత్యా క్రీడామాపిసహవర్షకీశుత్యా
శ్రేయా నేవా ద్యాభిలవిద్యాధ్యయన ప్రయత్నసంకోచః
శ్రేష్ఠేవా తిమనోహర కాంతాలకజాలలోలకరకేళిః

కోర్కెలు, కుదించి సంతృప్తి గొనుము మదిని
పూర్తిగా త్రెంపుమా పాపపుణ్యచర్చ
మగువముంగురుల్ దువ్వుచు మధువు గొనుము
నిలువదీరోజే, భావిలో నీకెదియగు;
వర్షకీశుతితో, నిడుపాట వాలు
జడగలుగు జవ్వనింగూడి సౌఖ్యమొందు;
విద్దెల న్నెర్చుశ్రమ యేల? వెలదినొసటి
అలకలన్ సవరించు లీలల పలరుము.

56

తత్త్వ విజిజ్ఞానాయా యే యే దానా వివేచకా యే యే
తే తే సదాస్తి నాస్తి త్యనీనశం శ్చర్ష్యయైవ నిజమాయుః
దేవానాంప్రియమాశే! ద్రాగ్గచ్ఛే తస్తతో వరయ మాధ్వీం
సంతి యథాజాతా అవ్యపక్షమాధ్వీకవ ద్యతో విరసాః
కో లవధి రనాద్యసంత, విశేషాత్మక, భూతభావి, చరితస్య
ఉత్సవసమయ స్సంప్రతి నాస్త్యేవ ప్రతినిధిః ప్రసన్నాయాః
జ్ఞానక్రియాపటుత్వం మమ నిశ్చేషం విసప్త మేవాభూత్
కింతు స్మరై వ శమయతి ప్రతిబంధా వప్యతీవ దుస్సాధ్యాన్

తత్త్వ మ్మౌఢగ గోరి దాస్మలై కలదు లే
దను వాదమున నెల్ల రరుగు చుండెడి,

కలకతేరని కల్లువలె వారు విరసు ల
 వ్వారితో నాకేమి ఓరిమూర్ఖ !
 పోరా ! త్వరగ కల్లుతేరా ! ఇటకు జీవ
 దశ కాది అంతము వశమె తెలియ
 హద్దేది యీచర్చ కవసర మ్మయ్యెగా
 పానోత్సవమునకున్ ప్రాణముగను
 తేటమద్యమునకు నిక సాటి లేదు.
 నా తెలివి పనినేర్పును నవ్వమయ్యె
 తెగని అవరోధములనెల్ల తెగగజేసి
 మధువె నాగుండెమంటను మాపగలదు.

57

వాంఛేయ మేకభారప్రమాణ మన్యత్రపూర్ణ చషక మహం
 ఇంద్రియముమామి పునః స్వయం ద్విసాహస్రపలవర్తిసుతయా
 మేఖాశ్రద్ధోత్సర్జనశపథం కుర్వే త్రివార మేవాదౌ
 వరుణాత్మజాం యథావిధి పాణౌకృత్య చిర మహమపి రిరంసే

మద్య మిప్పుడు నా కొకమణుగు వలయా
 చాలవల రెండువేలఫలాలు; మీధ,
 శ్రద్ధ విడిచితి ముమ్మారు శపథ మిద్ది
 వారుణిం గూడి ఇక సుఖపడుదు చిరమా.

58

జానే ౭వా మస్తితాయా అపి నాస్తిత్వస్య వా బహిస్తత్వం
 జానా మ్యార్థార్థాధస్థితీరహస్య మఖిలం పునః ప్రపంచస్య
 తత్మస్తవప్రియో ౭హం జిహ్వాయాం మామకేదృశజ్ఞానాత్
 యద్యధికం జానీయాం పత్రిసుతా మత్తతాం వినా తత్వమ్

కలదొలలేదొ ఏదొ అది తెలిసికొంటి
క్రిందుమీదుల జగములో కిటు కెరిగితి
పొంగి యీ తెల్వికే సిగ్గు పొందువాడ
ఎన్నవలె నిష్ట మద్యమే మిన్నయనుచు.

59

భ్రాంత్యా వేదాంత్యహ మిత్యజాగదిష్టా స్మదీయవరిపంధీ
జానాతి దేవ ఏవా స్మివా నవా తాదృశో యథా కథితః
దుఃఖాత్మకనీడే ఽస్మిన్ యథాతథావా సమాగతో ఽస్మీత్థం
చరమదశా కష్టతరై వా స్తి మదీయా, యతో న మాం జానే
దినయో ర్ద్వయో ర్న కర్షతి దుఃఖస్ఫుతి రీవదపి మదీయసునః
ఏకత్రా వ్యవేద్యుః పూర్వేద్యు ర్వోభయేద్యు రితరత్ర

నాయెదిరి పల్కె నన్న విజ్ఞాని ననుచు
ఎఱుకకలవాడనో కానొ ఎఱుగు వేల్పు.
వచ్చితిని వలవంతలవట్టున కిట
నా చరమదశ క్లిష్టమై నన్న నేనె
ఎరుగలేనట్టి చిక్కుల నిరకబెట్టె
నిన్న రేపను నీరెండు వెన్నుచటిచె.

60

పూర్వేద్యు ర్మనమత్తో ఽబోధూయిషి పానగోష్ఠికాప్రాంతే
దోర్భుతహాలాభాండం మత్త మదగ్భ మతివృద్ధనుపి తత్ర
కిం లబ్ధనే నదై వా దయివృద్ధే త్వహ మజాగదిషేత మపి
సో ఽవీవద ద్దయామయ ఈశః పిబ మ ధ్వభీష్ట మేహీతి

మస్తుగా త్రాగి మత్తెక్కి మద్యశాల
కడను నే నిన్న మూవున కల్లుకడవ
మోయు ముదుసలి గని అంటి నోయిబడుగ !

సిగ్గుపడ నేల విధి కన - చెప్పె నతడు
కనికరవుగని దేవుడు; కల్లుతావు
మీవునున్ నేచ్చగా వాద మేల యనుచు.

61

వరుణాత్మజాం పిబ, తతః ప్రభూతనానావదః పలాయేరన్
నుతరామపి ద్విసప్తతి విభిన్న మతనంశయాః ప్రణశ్యేయుః
మా త్వం త్వాక్షీ ధ్వాత్వ ప్యచ్యుతకరం ధాతువాదినం మిత్ర!
తేశమపి తేన దత్తం భుంక్తు స విపదః స్సహస్రశో హంతి.

వారుణిం ద్రావు మావదల్ పారిపోవు
నెన్ని మతభేదములును విచ్చిన్న మాను
ధాతువాదిని వదల కాతం దొసంగు
తోలె మేనియు చిక్కులన్ త్రొక్కిపెట్టు.

62

జయతు పరమేశ్వర స్త్వం హాలాతత్వం యథార్థతో వేత్సి
మానసవీడా శ్చతశో వినాశయతి కృష్ణగోస్తనీమదిరా
కృపయా భవనవిధాతు ర్దయామయస్యాపి దేవదేవస్య
నిర్విణ్ణో నాభూవం నాశ్యపరాధీ హ్యతీవ నోపావీ
అద్యాహం మదమత్తః స్యాం యది నిద్రాశురపి వినష్టాయుః
సర్వేశ్వరః కృపాళు శ్చ్యః కుర్యా న్మామకాస్థిసంచయనమ్

నల్లదాక్షాసవము తత్వ మెల్ల నీవు
తెలిసితివి లోనివనట లదులుచు నద్ది
నేను పరమేశ్వరునికృపన్ నిల్చియుంటి
ఎరుగ పాపము, డెబ్బర వెర గొకింత

నేను మత్తెక్కి ఏమైనగాని నాదు
నమ్మ నీశ్వరుడే కాదు నమ్మమీఱ

63

నేవే హాలా మేతా మర్నా త్యస్మాద్భుతో ఽఖిలోఽపి జనః
మమ మధుపానవ్య ససం దై వేనో పేక్షణీయమేవ భవేత్
మస్మధుపాన క్రకృతిం సృష్ట్యా ఽదావేవ దైవ మవగచ్ఛేత్
యది స పిబేయం మద్యం సర్వజ్ఞత్వం విధేరపి మృషైవ.

సన్న పోల్వారలందరు స్మధువు త్రావ
సర్వులే ; నేను త్రావెద ససవరతము
త్రాగుబోతుగ వుట్టించె ధాత సన్న
నాదువ్యసనము నాతడెన్నఁగ రాద
తనయెఱుక పొల్లగు న్నేను త్రావకున్న

64

నిపతేరవ్య ధ్యగ్ని ప్రసథం నాకే విచారణీయదినే
మా పిబ మద్యం మధ్యే విపదం నివసే స్త్వ మితి వధంత్యేతే
అస్త్యేవ ముథయజగతో రంత స్సాలోఽపి యది విచార్యేత
సస్యా న్ముహూర్తవ త్వం మధునంతో భవే త్యదా నూనం
త్వ మిహైవ స్వర్గం కురు వరుణాత్మజయాపి పాసపాత్రేణ
సురలోకో యత్ర స్యా త్రేయా స్తత్రాపి వా సవా హంపః.

యముడు శ్రోయను నిను సరకాగ్నిలోన
త్రాగవలదని ఎవ్వరో వాగుచుండ్రు
రెండు లోకాల సార మిట్లుండు సరయ

త్రాగినన్ నీకె తేలియును దానిరంగు
మగువ, మద్యము నీకున్నమహితలమ్మె
స్వర్గమగు, సౌఖ్య మెటనబ్బు స్వర్గ మదియ.

65

ద్రాక్షసవపానమపి స్వేచ్ఛాగతకాముకీసమవిహారః
త్రేయానేవ దివానిశ కుత్యంతం జంజపూకసంసర్గాత్
స్త్రిలోలుపః ప్రసన్నా మత్తశ్చేన్నిరయభాగ్జవేద్ధంత !
రసికః పంచజన్ నైవేషిషిషే త్స్వర్గ ముఖమపి ద్రవ్యమ్
నితరాం మత్తః పురుషో ఘోరే సరకే పతే దితి వదంతి
తద్వచనం ప్రతిబంధకమేవైత న్మానసం స విశ్వసితి
మగమత్త స్త్రిలోలుః స్యా ద్యద్వపి ఘోరసరకపురవాసీ
కళ్యా వశ్యేం స్వర్గో భవేత్పరేద్యు రతిశూన్యమప్తిరివ.

వలచి వచ్చినకలికితో కలసి యుంట
త్రాగుడున్ మేలె వేవో వ్రతాలకన్న
రసికుడున్ త్రాగుబోతు స్వర్గమును కనరు
సరకమున పడువా రనినారెవరొ
నామనసు నమ్మ దామాట ఏమనెదవ
రసికుడున్ త్రాగుబోతు సరకమున వడ
వట్టివిడికిలి యగు గాకె స్వర్గ మరయ.

66

త్వ మహా బల మా భాణేః కేభ్యోఽపి రహస్య మేత దతిగూఢం
స వికసతి స్థలపద్మం శుష్కిభూతం పునః కదాచిదపి
యన్తీచుభునార్ద్రతోష్ణైః కతికాలం విరచయేయ ముబునిధౌ

అహమపి జాగ్రేయేయా గ్నిపూజకై రేవతాలయై ర్వాంత !
 కోఽజాగదిప్త సరశే బోభూయేయా హమపి తిరణేతి
 కోఽజంగమిప్త నిరయం స్వర్గా దిహ కోఽనుభూయ ఆయాసీత్.

చెప్పెద రహస్య మెవరికిం జెప్పకేవు
 మురిగిపోయిద మెట్టతామర మరలను
 రేకు విచ్చునె? నే నెసరితిని మంటి
 బెడ్డ లెన్నియొ కడలిలో; విసిగి అవల
 అరిగితిని కోవెలలకు పూజరులతోడ
 సరకమున కేను పోదు నన్నా డొకండు
 స్వర్గసుఖ మిటు పొందినవా డెవడును
 మరచియైనను పోవునే సరకమునకు

67

త్మావలయే బహుగహనే సమచఃచూర్యిష్య హం దివతాత్రం
 అఖిలార్థవిజ్ఞాను స్తతోఽవ్యబోభూయిషి స్వయం పథికః
 నాశ్రౌమం పంథానం కస్మాదపి య స్స కుత ఇహాయాసీత్
 అగమ ద్యతోఽధ్వనీన స్తత ఏవ పున స్వయం వ్యవర్తిప్త
 ఏతస్మిన్ విపులాధ్వని సంఘేభూయ త్రయాంతి యే పథికాః
 పున రాయాత స్తేషు న మాం కోఽపి రహస్యవృత్త విజగదిషీత్
 జాగృహితరాం త్వ మేతచ్ఛతుష్పథాంతస్థితాలయే కిమపి
 నాహాసీ ర్వస్తు పున స్సమేత్య యద్బోధు మంజసై వైషీః

అడు గిడగ రాని వుడమి నహర్నిశమ్ము
 దినుసు కలరూ పెరుగ గోరి ద్రిమ్మరితిని
 అటకు నిటకును పోయి వచ్చుటకు దారి
 గజపులెరువరిం గనలేక మరలితి నిటు.
 కలసి యీత్రోవలో పథికులుగ పోవు

వారిలో ఒకడైనను వచ్చి మరల
చెప్పగా లేదు తాను వచ్చినతెరంగు
కాన మార్కూలయింటనీ గదిని నీవు
తెలివిగా నుండుమా ఇట దిగవిడిచిన
దాని మరలను పొందగా కాదు నుమ్మ!

68

ప్రాభూవన్ సంత నే సమస్తవిద్యాప్రభావకూపారాః
సంపూర్ణగుణనికాయా స్సదస్యదీపాః పురాపి సమవాత్సుః
అస్మిన్ కుహూనిశీధే తే హంత న రాజకథ మకార్షు రిహ
కేవల మచిఖ్యపన్నితి హాసాన్ సర్వే ర్భవగు ర్భూనిద్రామ్

ఎల్లచదువుల నేపారి ఎల్లగొనము
లుండి తెల్వికి దిన్నెలై ఒప్పవారె
చిమ్మచీకటినడురేయి చీల్చి రాచ
బాట చూపగ లేక ఏసాటులేని
పొల్లుమాటల నవులాటమూటలేచు
ముందెరుగరాని పెనునిద్ర పొంది రహమా!

69

త్వం హేమానస! వపుషః పంకం ప్రక్షాలయే స్సమంతా చ్చేత్
సురవర్త్మని యద్యపి స బోభూయేధా స్తమాం స్వయం నగ్నః
స్వర్గపురి భవేన్యది తవ సదన మహా! త్వం కిమిహ న జిహ్వాః
ఆగచ్ఛేః కిం మృణ్మయలోకనివాసీ కథం భవే ర్హంత!

ఉల్లూచూ! మేనిముటికి నీ వెల్ల కడిగి
ఉడువులే లేక మింటిపై నడిచెదేని
ఒక్కయిలు నీకు స్వర్గాన చిక్కెనేని

సిగ్గుపడవేమి ఇచటకు చేరుటకును
టరగిలు మంటి కొంపలో ఉంచుటకును ?

70

కుటవాస ఇవ వపు స్తవ హంత ! వరీవృత్యతే తథాహి నను
రాజేవ ప్రాణ స్తే శశ్వరలోకోఽపి తావకగృహ మివ
నూతనగృహనిర్మాతా వితానరచనాకుటు ర్నియతకాలః
నాశయతి శిబిర మేత త్తావ ద్యావ త్రప్తయా త్యయం రాజా

ఒప్పు డేరాసుపోలి నీయొడలు : లోని
ప్రాణముల్ తేనివంటివి, పాడుకొంప
వంటిదీలోక మిట నూత్నభవన మొకటి
కట్ట నేర్పరి యగునట్టి కాలశిల్పి
ప్రాణరాజును డేరాసు పాతిపెట్టు

71

స్వప్త్యాద్యహ్నో వాస్మాన్మానస మాకాశపీఠి మడయిష్ట
పత్రం కలమం త్రిదివం సరక మజగవేష దత్ర సకలమపి
కింతు సమవావదిష్టా స్మద్గురు రపి తత్త్వ తస్సుపంథానం
పత్రం కలమ త్రిదివో సరకం సకలమపి తత్త్వ మేవేతి

నేను పుట్టిననాడె యీనేల నవల
నింగి, స్వర్గము సరకము న్లేపు నాకు
'వెదుక నామది మేల్తోన' విత మెరుంగ
'అంతయుకు నీవ' అని తెల్పె నవుడు గురువు.

72

కటిన్మాత్రమేవ మామకశుష్కాంగభ్రష్ట మస్తి దివచక్రం
మమ విపుల బాష్పపూరప్రచారవహాపి భవతి దివ్యసరిత్

భోభూయతేఽపి సరకః స్ఫులింగ ఏవ మచ మోఘశోకస్య
తృటిరేవ స్వర్గో ఽస్య స్మదీయసాతోవములకాలస్య
శ్రద్ధాపి దైవభక్తిః తవ ముఖ్యాచరణయోగ్యధర్మో ఽస్మి
స్వర్గోఽపి దుర్గతి స్వద్రాగద్యేషప్రతికృతి రథ భవతి.

ఎండినయీమేనినుండి జారిన మొల
త్రాడె ఆనింగి, నేతములనుండి
కారినకన్నీరె గంగ, నాశోకస్ఫు
లింగమే సరకము, పొంగులోని
చిటికయే స్వర్గ మిచ్చట నీవు కావించు
వనికి సంబంధించు పట్టుదలయె
దైవభక్తి యనంగ తగు నిద్ది యీశ్వ
తతితత్వ మరయ యథార్థజోధ
వినుము స్వర్గ మనంగను వేర లేడు
వెలయు రాగమునకు ప్రతిబింబ మద్ది
అటులె సరక మనంగ నీయందు నున్న
ద్యేషభావమ్మునకు ప్రతిబింబ మద్ది

73

ఏత త్తచక్ర మస్మిన్ హంత ! భవామో వయం తు విభ్రాంతాః
జానీమో నూన మిదం మాయామయ, కాచదీపయంత్రనిభం
దీపస్తంభ స్ఫూర్యః సమస్తభువనమపి భవతి దీపగృహం
నానామూర్తివిశేషా ఇవ స్మ ఇహ సర్వతః పరిభ్రాంతాః

ఈఖచక్రముకిందనే యెల్ల మనము
తిరుగుదుము నిజ మిది మాయదినసుగాజు
దివ్వెజంత్రము, వేవెల్లు దానికంబ

మఖిలభవనము దీపగృహమ్ము; మనము
క్రమమృదుచునుందు మాట వింతబొమ్మలవలె

74

ప్రతిపాద్యతే స్వభావః కింతవ్రత సహిష దస్త్య తిశయోక్తిః
అక్షా వయం భవామః సభికో భోభూయతే వున రెవమ్
అష్టావదీకృతభవే పరిణాయవశంవదా శ్చిశుద్యూతే
నీయామహే ౭వసానే ౭ంతఃపేటీం గ్రా కృరస్పరాశ్చిష్టాః

కాదతిశయోక్తి వినుము నిక్కమ్ము మనము
పాచికల మాటకాదు దైవమ్ము నేల
ఆటపలక యధేచ్ఛగా ఆడి ఆవల
ఒకటిగా చేర్చి పెట్టెలో నుంచు మనల

75

హే జంగమకందుక ఇవ కరపాలియా విధే స్త్య మాక్షిప్తః
సవ్య మథవా ౭పసవ్యం దాధావ్యస్వేహ కిమపి మావాదీః
యః కో ౭ప్యవిభ్రమ త్వ మితస్తత స్స్వేచ్ఛయైస మత్యంతం
జానాతి స జానాతి స జానాతి స ఏవ సైవజానాపి

చేతిబెత్తాన విధి నిన్ను చిమ్మినాడు
కుడికి నెడమకు నొగి పరుగిడుము బంతి
వలెను మార్పలుకకుము నీవాట మెల్ల
ఎరుగు నత డెర్లు నాతడే ఎరుగునతడే

76

దైవ మలేఖ దాదా లలాటఫలకేషు భావికర్మఫలం
గుణదోషసమాలేఖ స్యస్య వరీవృత్త్య తే ౭ప్యవిశ్వాంతా

ప్రథమదిన ఏవస్పష్టే ర్నిరణేనీయిష్ట భావ్యవశ్యఫలం
అస్మా త్పౌరుష మఖిలం చింతా లస్మాకం వృద్ధై న బోభూతః

భావి కర్మఫలము విధి వ్రాసె నుదుట
అతనికల మల్లె వ్రాసెడి ననవరతము
మంచిసెబలు; మునె నిర్ణయించె భావి
పౌరుషము, మనయేడ్చు నిష్ఫలము సుమ్మ

77

జీవన మాయు ర్నో లధికమపి హీనం నై వ శక్యతే కర్తుం
న్యూన మతివేల మధవోభయత్ర సర్వత్ర హి ఖలు దుఃఖిత్వా
త్స మహ మపి త్రికరణశ్చే దేకీభూయ సమభవిష్యావ
సిక్థకమివ హస్తాభ్యాం విధిం యధేష్టం వ్యరూపయిష్యావ

చావుబ్రతుకులు పెంచుట చంపుకొనుట
తారుమారేమ నెవరికిన్ తరము కాదు
ఏడ్చి ఫలమేమి? నీవు నేనేకమైన
మనకు వలసిన రీతిని మార్చులెల్ల
చేతగల తేనెపెరవోలె చేయవచ్చు

78

భాజన మథోముఖీనం యథా ఖచక్రం నివృత్త మేవాస్తి
సర్వే లవాచీనా అప్యవశా స్తస్మిన్ భవంత్యవక్షిప్తాః
నుగుణో లభవాపి దోషః స్వభావతో బోధవీతి మనుజస్య
ఆమోదో వా భేదః ప్రాగేవ విధీయతే లత్ర దై వేన
మా వ్యశ్యసీ ర్వృ తై వ జ్యోతిశ్చక్ర మిహ కార్యమూల మితి
బహుశ స్త ద్భవ తో లపి త్సుభ్నాతి గతిం నిజాం సదా జ్ఞాత్వా

మిన్ను పడె తలక్రిందె సగిన్నవోలె
ఒరిగి రెల్లరు నచట చేయునదిలేక

మంచిచెడ్డలు సాజముల్ మనుజునకును
భేదమోదముల్ మున్నె లిఖించెను విధి
అన్నిటికి మూలము ఖచ్చితమన వగవకు
తనగతికి తానె నీకన్న వసరుచుండె

79

అయి హృదయ విశ్వ మేతలే మిథ్యైవ యధార్థతోఽస్తి
యదేతోః

కిం తేన కారణేనా త్యంతం దోధూయసే వృథా వ్యసనైః
దైవాధీనాం కురు తను మపి బోధూయస్వ కాల మనుస్మత్స్వ
కలమోఽతీత శ్చేత్వాం ప్రత్యేవ వునః కదాపి నాయాతి

ఈ జగము శాశ్వతమ్మని ఎంచవలదు
ఉల్లమా ! దానికై తల్లిడిల్లి నేల
తనువు విధి కప్పనము నేసి తరుణ మెదురు
చూచుచుండుము జారినపూచిపుడక
మరల నిను చేరు ననుమూట మరచిపొమ్ము.

80

సంతుప్తో బోధూహి హ్యస్తన విధవా స్తతోఽప్యవంపులిషుః
నకల మబోధూదిప్తం తవాప్రతిహతం పరేద్యురేవ యతః
జేజీహ్యసందేన హ్యోగతత్పష్ట స్త్వ మబోధూవీః
ఉభయేద్యు రపి పరేద్యుః పూర్వేద్యు స్తవ గతిం హ్యదాదదిషుః
బోధూతా త్ప్రమదేన త్వ మిహ వాజంగమీః క్వ సమబోభోః
దాధేయా హాలా మీషధపి నజానాస్యహో ! క్వ జంగమ్యాః

నీరె నిన్నటికోరికల్ తృప్తిగనుమ
 నిన్నటికి రేపటికి వగపెన్ననేల?
 నిన్నపోయెను రేపది నీదికాదు
 నీకు తెలియున నీరాక నీదుపోక
 మధువుత్రావుచు ఈనాడు మధురజీవి
 తమ్ము గడవుమ అనాదధాచు మగుచు

81

యస్మిన్ గ్రహా అకార్షః సన్నద్ధా సహని దుర్విసీతాం స్త్రీ
 అశ్విన్యాం గురుచారస్ఫుటవద్ధతి మప్యదీదిశన్నేవ
 మజ్జాతకఫలమేవం జ్యోతిశ్శాస్త్రా వ్యధై వ నిరణాయి
 హంత! మమ కోఽపరాధః సంప్రతి మే భాగధేయ మిద మస్మి

అశ్వనిం జేర గురువు గ్రహములు రని
 సంగతిం బొంద పుట్టినదనులు దుర్వి
 నీతు తాడు రటంచు నిర్ణీత మయ్యె
 శాస్త్రమునః నాదుపుట్టుక దరిగె నట్లు
 తప్పు నాహానె? శాస్త్రమే చెప్పగాక!

82

నిత్యప్రకృతి రబోధూ వ్రసాక్షి దిహ స తస్య హేతోర్మాం
 ఆదితవవ యథావిధ్య జేగప త్కామశాస్త్రపాతమపి
 తతవవ మను హృదయ, నిర్భిన్నత్రస రేణునాపిస విధాతా
 ప్రజ్ఞాకోశకవాటవిభేదనకటుకుంచికా మిహారరచత్.

నైజ మైసట్టిప్రకృతితో నను సృజించి
 చెలువుగా కామశాస్త్రముం జెప్పె ధాత

నాయోదను పిండిగా కొట్టి నలుసుతోడ
తాళముం జేసె జ్ఞానమందసము తెరువ

83

అజగదిషిష్యం త్వాం ప్రతి యది సాక్షా స్మంతమపి మదస్థానే
తస్మా త్వయా వినై వా చికత్తిషిష్యే యథావిధి నమస్యామ్
అఋదేవ ! బోధవీషి త్వమేవ సృష్ట్యంతకాతణం జగతః
ప్రబుభూషే స్సంతనితుం మమ దుఃఖం వాఽథవా సుఖం హంత !

ఈవు లేని మనీదులో ఎరగుకన్న
నిన్ను కలుసాకలో గొల్చుటెన్న మిన్న
జగము కర్తయు హర్త నీవగుట దేవ !
నాసుఖము దుఃఖమును నీవె నడవగలవు.

84

విధిరాత్మనా యథా మమ మృణ్మయదేహం యథేచ్ఛిత మకాన్షీత్
మచ్ఛేతఃపరిణామం నిస్సందేహం యథాక్రమ మవేదీత్
తస్మాజ్జ్ఞయా వినా నో బోభూయా దస్మదీయదుష్కర్మ
సంస్థాయ కథ మహ మతః కుంభపాకం తథాపి జంగమ్యామ్.
కేవల మసాధ్య మింద్రియనిగ్రహణం తత్తదాజ్ఞయా భవతి
అస్మా దేవా కస్మా త్ప్రవర్తతే కిం విధి ర్నిషేధోఽపి
హంత ! వయ మంతరా స్మః ప్రతిషేధం విధి మతీవ బలహీనాః
ఉభయేవ్వపి పంచదనాః కృత్యేకృత్యేషు నన్నియుజ్యంతే

తనకు తోచినరీతివిధాత చేసి

సట్టి యీమట్టిబొమ్మలోగుట్టు నానె
తెలియు నాతినియాజ్ఞచే నలుపుచుండు

చేడుపనులే, నేను సరకాన పడుట ఎట్లు?
 అరయ నింద్రియనిగ్రహ మతనియాజ్ఞ
 చేసుగున్ గాన విధియు నిషేధ మేమి?
 అతని నెదిరింప దుర్బలులైన మనకు
 సగునె? మన కన్నిట వియంత అతడెకాదె !

85

సర్వాణ్యంగాని మమ ప్రా గమిమిశ్రన్ ముదా సమంతా ద్యే
 మత్సముదబీభవం తే లభ్యహా! మహద్భుతశతప్రదృశ్యాని
 ఏతావతో మహత్తర ఇతః పర మహం న జాతు బోధాయాం
 అస్మదేతో రస్మదేహో లప్యేవం బహి ర్నిరస్యేతః

నాయవయవములను తొలినాడె కూర్చి
 వింతబొమ్మల గల్పించె వేసవేలు
 గాగ ఏశక్తుతో అవే కడకు మరల
 ఈతనూయంత్ర మెపుడో మాయించు; నిజము

86

న భవతి సో లపి మనుష్యః సుతరాం నిందంతి యం స్వకీయజనాః
 దుష్టం శిష్ట మితి పున ర్భిత్త్యా సహసాలభవా ప్రశంసంతి
 మధుసాయీ శుండాయాం నిజాపరాధేన సంతితిప్పేచ్చేత్
 సర్వే లపి తత్సహచరా హంత! భ్రాంతం త మిహ శిశప్పేయుః

మొదట దుష్టుడటంచును పిదప వెరచి
 శిష్టుడని తనవారె వచించునపుడు
 మనసు మారినచో వాడు మనుజు డగునె? :

త్రాగుటది తనతప్పుగా తలచువాని
 సహచరులు కూడ తిట్టుట సహజమేకద.

87

ప్రతిపదమపి మార్గే మే స్థావయసీ త్థం సహస్రశః పాశాన్
మా పిపతిషీ ర్భిభన్నానీ త్యేవం మాం నిజాగదీషి త్వం
నాస్తి చరాచర మేత స్మనాగపి తవా నధీన మాహాస్యిత
ఆజ్ఞాం త్వమేవ కురుషే తథాహి మమ దుష్టనామ విదధాసి

ఉరులు కన్నితి వెన్నో నే నరుగుదారి
నదుగు నైచిన బంధింతు నంటి వహహ!
ఈజగము నీకు లొంగినదే కదయ్య!
ఆజ్ఞ పెట్టెద వీవ పొమ్మనుచు నాకు
దొడ్డలిరుదము నిచ్చితే దుష్టుడంచు!

88

యావ చ్చుకోపిషసి చే చ్చిక్షమిషస ఏవ తావ దేవం త్వం
ఆజ్ఞీకృసి యది యావ త్తావ దనుజిఘృక్షసి ప్రభో! చ్చిగమ్
అభవిష్య చే ద్దుష్టాచారో మే లభేష్య మహ నుతీవ విధే!
బోధాయేతి విషమపి త్వభిలం న వ్యామృత మేవ బోధాయాత్
దాసో లస్యహ మతిపావీ తవ కుత్రచి దస్తి సహజకారుణ్యం
మలినాత్మా బోధావం క్వ విద్యతే ప్రస్తుట ప్రభావ స్తే
స్వర్గం మహ్యం త్వం యది దితే స్తవ్చరణసక్త భక్తాయ
త ద్బోధాయా త్ప్రతిఫలమేవ క్వా సుగ్రహప్రదానం తే
అయి నిశ్శేష మనుష్యాంతరంగిక, రహస్య, సార, విజ్ఞాతః!
ఆత్మీయాభిల, భక్తా, పత్నమయ, మహాభయ, ప్రదానకర!
హేదేవ! దేహి పశ్చాత్తాపం పాపం క్షమస్వ మే లత్యంతం
అయ్యనుతాపవిధాయక! యస్త్వ మేవాసి దుష్కృతీక్షంతా
ప్రేతం జీవితమపి మాం త్వమేవ రక్షసి సదా యథాన్యాయం.

అస్య జగచ్చక్రస్యా స్థిరరూపస్య త్వమేవ భర్తాసి
అహ మస్మ్య త్వపరాధీ తథాహి దాసస్య మమ విభు ర్భవసి
కస్యాపి నాస్తి పాపం యస్మా ధేతో స్త్వమేవ కర్తాసి

అలుక, మన్నన అంతలో కలుగు నీకు
ఆజ్ఞయు అనుగ్రహము చూపు దంతలోన
వెరువ నోదేవ! నాదువ్వువృత్తి కేను
చేదు బ్రతికించుమందు కాబోదు కాదె
చెనటి నేనైతి నెచట నీకనికరమ్ము
నే ఖలుడ నైతి నెచటనో నీదుమహిమ
అదుగు దాసరికిన్ స్వర్గమిడితివేని
నేను నిను సమ్మి కొల్చిన దానికరయ
ప్రతిఫలమె కాని అది అనుగ్రహమె చెవుమ!
జంతులత్వ మెరుంగువిజ్ఞాని వీవ
భక్తభవరోగ బాధల బాపునట్టి
అభయము నొసంగు దాత వీవని యెరిగితి
స్వామి! క్షమియింపుమయ్య! నాపాపములను
దిద్దుకొమ్ము పశ్చాత్తాపబుద్ధి నొసగి
పాపములను క్షమించెడి క్రభువు నీవ
చావుబ్రతుకుల నాకు రక్షకుడవీవ
ఈఅశాశ్వత జగమున కీవ భర్త
దోసకారినె కాని నీదాసుడు గద
కావళే; అన్నిటికి నీవ కర్తవౌట
ఓప్రభూ! పాప మెవ్వని నొందునిచట

89

హంతాకస్మా దై పమ ఆయాసీ దౌఢవ స్తమాపో ఽయం
సంకటకాల స్సూత్రతి సమభూ దత్యంతచతురకుదబంధః

అయి దుర్భరవ్రతివిధే! సర్వానపి కురు జనాన్ త్వమాదరికాన్
బోధయ సమస్తవిభవై రవశ్యభోగార్హా ఏవ మాన ఇతి.

ఉపవసించెడు నెల వచ్చె ఉడుటుగాను
అడుగు నిడవలె నేర్చుగా పుడమిమీద
అందరున్ తిండిపోతులౌ నట్లుచేసి
వ్రతవిధీ! బోధ చేయుము వై భవముల
కనుగుణమ్ముగ భోగము లందు డనుచు.

90

కేచి ద్వదంతి మాం పున రాయాస్య త్యేషవస్తమాసేందుః
తదనంతరమపి చిత్తం భూయో మద్యం న పాతుకామం స్యాత్
ఉపవాసమాసపూర్వం తావన్మాత్రం సురాం పిపాసేయం
యావ ద్భోభూయాం మదమత్త స్సకతాపవస్తసమయే ౭పి.

మరల ఈ నెల వచ్చును మధువు నీవు
త్రాగకూడ దటంచు కొందరు వచింతు
అయిన, ఈనాడె త్రాగెద నంతవరకు
మదిని క్రమ్మిన మైకము వదలనట్లు.

91

అచుంబితఫాలమ వీహ విద్యతే హృద్యమద్యపాత్రాద్యం
సవినిర్మిత్సరి చక్రీ తదేవ దిదరీమతి స్థలే భూయః

నుదుట చేరిచి ఎల్లరు న్ముద్దులాడ
చేసె కుమ్మరి యీపాత్ర నీవిరికయి
చెలువ మంతయు ఘంటలో కలియ దీని
నతడె ముక్కలుగా గొట్టు నవని నెవుడొ.

92

సంఘీకృతాని తానీహ చక్రీణా పానభాజనాంగాని
 దీదాంస్వేరం శ్చే తోస్స లిప్తీర్విషిషీ దేవ వారుణీమత్రః
 కతి నీర్నాణ్యంఘ్రే సపి చక్రీ రమ్యైశీ రచీకర త్స్వనభైః
 ప్రేమైవ హంత ! న పున ద్వేషేణైవం న్వయం వ్యదివరీషీత్.

కూర్చి అవయవములు కొనగోళ్ళ తీర్చి
 పాత్ర నొసరించి త్రావినవాడు కల్లు
 మత్తునందున్న ఎట్టికుమ్మరియు గూడ
 తలలు అడుగులు తీరుగా కలిపి చేసి
 సట్టిపాత్రల ప్రేమచే నై నగాని
 ద్వేషమునగాని తానె భేదింప బోడు

93

నను మాంసకాగమా దిహ న కోఽపి బోధూయతే విధే ర్లాభః
 మమ నిష్క్రమా దితో ఐత తస్మహి మోరూకృతో న
 బోధూయాత్

కన్నాదపి కర్ణా మే శోశూయేతే న తత్వతః కించిత్
 హంత ! మ మాగమనిర్గమకార్యే ఏతే కథం ప్రవర్తేతే ?

వైభవ మదేమి నారాకవలన విధికి
 పొంగున దదేమి మిగుల నోపోకవలన
 ఇటుకు నే వత్తు పోదు నం బెవ్వడని
 ఒప్పుగా నాకు వివరించి చెప్పలేదు

94

పూర్వేద్య రక్ష మహం కులాలశాలా మజీగమం సహసా
మూకాసపి వాగీశాన్ ద్విసహస్రమితాన్ జనాన్ తదాఽద్రాక్షమ్
ఏకమపి పానపాత్రం ద్రా గేవం స్వయ మజాఘవ చ్చబ్దం
ఘటనిర్మాతా క్వ పునః క్వ క్రయికః క్వాస్తి హంత ! విక్రేతా.

నేను కుమ్మరిసాలకు నిన్న రేయి
వెళ్ళి అట చూచితిని రెండువేలమంది
మూగలన్ మాటకారుల; మ్రోగె పాన
పాత్ర ఒక్కటి నను చేయువా డెచటనో
ఎచట కొనువాడు ! అమ్మువా డెచట ? అనుచు.

95

పంచీకుర్వన్ ధాతా భూతాస్యపి మేళయ న్యదా ఽస్రాక్షీత్
కస్మాద్ధేతో ర్భూయ స్తాని సలోపని కిముత సో ఽకార్షీత్
యది మూర్తా న్యేతాని ప్రాయ స్సుగుణాస్పదాని బోధూయుః
భూయో ఽదయః కి మవధీ త్ప్రసథమపి వృద్ధైవ తా న్యసౌ హంత !
దృష్ట్వా బోధూయేనాన్ సకలా యది మూర్తయోఽపి నిస్సరాః
దోషః క ఈదృశానాం సర్వాసాం ప్రాచుశో ఽవగమ్యేత
అంత్యవిచారణదివసే చర్చా సంబోధవిష్యతి ప్రచురా
నాథూ త్కదాపి కేవలసాత్వికమూర్తే శ్శుభం వినా కించిత్
త్వం సమ్మోదస్వతమాం శివమేవ న్యా దభివిష్యదాయురపి
త్వరిత స్స సుహృన్నణిరపి బోధూయిష్యత ఇతి ప్రశంసంతి.

ధాత తగు కూర్పునం జేసె భూతస్పష్టి
సదుమ దాని కేదో లోప మిడగనేల ?

మంచిమూర్తుల దయ లేక మాపనేల
 అన్నియున్ నాంహీనము లొచు దోష
 దూషితము లైనచో వాని దోష మేమి?
 చరమదివసాన జరుగును చాలచర్చ
 మేలె జరుగును మంచి కేవేళనైన
 నీవు హాయిగ నుండుము భావిజీవి
 తెమ్ము శుభమగు, మంచిమిత్రమ్ము కలుగు
 నంచు పెద్దలు పలికిరి మంచిమాట.

96

మామకజీవితవిటకు శ్చాఖాజ్యేత యుగప ద్యదామూలాత్
 పరిత స్తస్యాంగాన్యపి బహిర్నిరస్తాని హంత ! బోధాయుః
 మమ పార్థివవపుషో యది నిరమేమియివ్యతో రుగళమణికః
 అపి త మపోపుర్వివ్య దుడబోధవివ్య త్పున స్తదేవ ద్రాక్
 నూన మహ మంత్యకాలాధఃపద మాక్షుభ్య పంపతిష్యామి
 సప్టోత్సాహః ప్రవయా శ్శిథిలోఽపి జగుప్సితః పరేష్యామి
 దర్శ్యశ్యధ్వం భాండా దన్య స్మమ మృత్స్నయేహ మాకార్ష
 తావ జ్జేజీవేయాం యావదిదం హాలయా ప్రపోపూర్యాత్

నాబ్రదుకు మొల్క మొదలంట నటికి పెటికి
 ఆకులున్ రెమ్మలున్ దూసి ఆవల పోసి
 నాయొడలిమంట కదవలోనన్ బిరాన
 నీవిరి న్నింపి దాన పోషించిరేని
 బ్రతుకును తనంత మరల నాబ్రదుకు మొలక
 ఆశలున్ వేడుకయు చెడనంతమందు
 రాలిపోయిన నామేనినేలమన్ను

మద్యపాత్రగ ఒసరించి మధువునింపు
దేను బ్రతికెద తొల్లింటి మేనితోడ.

97

ఉపవాసవతమాసోఽ ప్యసీసద త్పారణం సమరరంభతో
మాధవశృంగారకళావిలాసకథ కాగ్రణీ స్సమాయాసీత్
సమయో య మబోధూ ద్యద్భుజయో స్సంధాయ చర్మశాండాని
వీవధకాః కశ్యేతే పృష్ఠం పృష్ఠ మితి సమగదిషురద్య.

కదచ నుపవాసమాసము క్రమే మబ్బు
వచ్చె శ్రీకృష్ణులీలలపాటగాడు
మూపులన్ సిద్దెలను చేర్చి మోవరులదె
వెన్న వెన్ననుచును వచ్చుచున్నవారు.

98

యావ దహం ప్రాగగమం స్న పయా వశ్యం ముహూర్హ లిప్రియయా
అధికృత్యా చ్చసురా మాఖ్యావయ సర్వం పరేతకల్పమపి
ప్రేతోత్థానదినే మా మది దృక్షీష్యత యదీదృశం యూయం
విక్షీష్యధ్వం శుండా ప్రాంతస్థపురాణమృత్తికారాశా
సమవేహి మమ బలా యానవపాత్రం సహ మయా నిధేహి త్వమ్
మాణిక్య మివాస్యం మే హరినీలం సపది హి పరిణమయస్వ
జోషం సంస్నాపయ మాం పరేతమానఖశిఖం హలిప్రియయా
స్వామిక్షుప్తకాండై స్సుదృఢమపి విరచయ మామకం ఖట్టిమ్.

నేను మఃందేగినన్ కల్లుతోస నాకు
స్నానవిధి తీర్చుము వరేతంత్రమెల్ల
స్వచ్ఛమా కల్లుతోడనే జరుపుమయ్య !
మరల నన్నిట్లు చూడగ మనసువడినె

అదిగో కలుపాక పెంటలో అరయగలవు
బలము గలిగించునది మధుసాత్ర నాకు
మూతికడ నుంచు మది రత్నముగ వెలుంగు.
తలమొదలు కాలువరకు మద్యముతోనె
స్నాన మొనరింపుమా ! ద్రాక్షశాఖలెంచి
కట్టుమా శవవాహము గట్టిగాను.

99

హంత ! పివక్షివ్యతి వదఘాతై ర్యావ ద్విధి ర్మదీయశిరః
దీదాంసివ్యతి స మమావయవౌఘం విహగపక్షతచయమివ
అద్యస్య త్కించపి సురాభాండా శ్మశ్మత్సిన్నయేహ మాకార్షీః
అభవివ్య త్తత్సార్థంచే దహ మిహ మహు రహో శ్వజీవివ్యమ్
వక్షి రెక్కల విదళించుకగిదిని విధి
అవయవములను నాతల నడచునంత
నాయొడలిమంటికుండగా నన్ను చేసి
మధువు నింపిన బ్రతికెడ మరల నేను.

100

య దహ మపేషీయిష్యే హాలాం యావ త్తదీయగంధోఽపి
తావ దుదజంగమివ్యత భూమే ర్వస్యా ఆధో బుభూషామి
యది కోఽ వ్యజంగమివ్య స్మమ పితృగృహఃకరిసరే మధుపిపాసుః
నూన మజోభూయివ్యత సుతరాం మత్త స్స ఇహ పరభవ్యః
నేలమాశ్యముతో నుండి నేను మధువు
త్రాగుచుండగ వెలివచ్చు దానితావి
త్రాగుబోతెవ్వడేని అద్దరికి వచ్చి
వీల్చెనా వాని కది మృత్యువే యగునుమ !

101

సంధ్యావంశసతో రివ్యుపవాసే రిటటిషీ ద్యదా మమ ప్రకృతిః
సమజోభూయిష్టత మామేవా స్మనోహ్న ఇత్యజాగదిషి
హంత! సదాచారో రియం భ్రష్టో రిబోభూ స్మ మాపరాధేన
ఉపవాసోఽపి వృద్ధై వాదధ్వంసన్నేమమాత్రపానేన.

సంజ మొక్కు ఉపాస మొసంగు మోక్ష
మనుచు నాలోన నే ననుకొనుచునుండ
తుంటరితనాన మడియెల్ల మంటగలిసె.
వస్తునకు వలెక్కి త్రాగుడు స్వస్తివాక్కు.

102

నిశ్చినువే రిహ మహారహో నూనం పశ్చాత్తపామి నక్తమితి
సువిచార్య మహాపాతక మధరాధరి నేమమాత్రపానేన
పుష్పసమయోఽపి సప్ర త్యాగా త్స ఇతఃపరం న శోచామి
పశ్చాత్తాపాయై వానుశయం సురభావయే విధే దేహి
యది పాప మకార్ష మహం వసుంధరాసమ్ముఖే దనార్తికరం
తవ సహనకరో మా ముద్ధరే దితి తథాపి నూన మాశంసే
ఆపద్దినే గ్రహీష్యే త్వాం హస్తేనేత్యజాగదిష్టా స్త్వం
అత్యధికాపత్తిదశా మితఃపరం న హి మమ క్రతీక్షస్వ
మాం త్వ మిహ యథాప్రాక్షీ రహం తద్ధే వాదిదేవ! సమభూవం
తవ నిర్హే తుకక్పవయా దార్యేణాపి గహజేన సంపుష్టః
శతవత్సరవర్యంతం కరవాణి సమస్తఘోరపాపాని
సమ్యక్తతః వరీక్షై త్వత్కారణ్య మధిక ముత మే రిఘ మితి.

మధువు త్రావుట తప్పని మావు నొగులు
చుండు, పగలెల్ల త్రావుచునుండు నకట!

వచ్చె మధుమాస మిక నాకు వంత యేల
 పాపముంగూర్చి చింతింప పనియె లేదు
 ఇల జనుల కేదో బాధను కలుగజేయు
 పాపమును నేను చేసిన భయము లేదు
 ఓర్పుతో నీకరమ్ము నన్నుద్ధరించు
 ననెడి నమ్మికతో నుంటి నహరహమ్ము
 ఇత్తుచేయూత నంటి వాపత్తులందు
 కష్టవశ యింతకన్నను కలదె నాకు ?
 నాబ్రతుకు నీదుదయచేత నడచుచుండె
 పాపము లొసర్తు నూరేండ్లవరకు నిటులె
 నీదుదయ అధికమొ లేక నాదుపాప
 మధికమో నే పరీక్షింతు నవల; దేవ !

103

అస్మాకం లజ్జా మపి సద్యో వరుణాత్మజాదవర దేవం
 అహ మిహ హలిప్రియాయా స సి సాహయిషామి కించిదపి విరహమ్
 విక్రాంతో బోధూవం విక్రేతారో హలిప్రియాయా స్తే
 దిత్సంతో ధికమూల్యం కింత్వల్పం లాభమేవ మీప్సంతి.

మాపె వారుణి నాలజ్జ నోపనేను
 దానియెడబాటు నేడొర ! దానినమ్ము
 వారు తక్కువ వెలగొని మేరమీర
 ఇచ్చుచున్నారె యది నాకు ముచ్చటయగు

104

నవయావధచారిత్రం సమబోధూవీ త్రదేవ మిహపూర్ణం
 అపి హరితవనంతర్నర్తంతా బోధూ త్కరోరహేమంతః

ఆనందనటత్పక్షి తారుణ్యోపాఖ్యాయాపి యో 2వాచి
హంత ! న జానే న కదా యానీ దూభయ స్వయం యదా

ప్రసాగాత్

జవ్వన మిదేవిధమ్ముగ జారిపోయె
ఆమని కఠోర హేమంతమయ్యె నకట!
ఇంపుగా నాడు లేజవ్వనంపువులుగు
రాకపోకలు తెలియగరాని వయ్యె.

105

హరిహరి సంబోధాయా ద్విశాంతిస్థాన మత్ర నః కిమపి
వీరస్య పథో 2ంత ముతా స్మాభి రుపలభేత సంప్రతి యథేష్టమ్
ద్విష్టే తః పరమవనీగత్భాదపి లక్షవర్ష పర్యంతం
సౌఖ్య మిహ భోక్తు కామా దూర్వైవ పునఃపునః ప్రజాయేయ

కల్గనీ మాకు విశాంతి కలుగుచోటు
ఈ తెరుపు తుదముట్టనీ ఎట్టులేని
ఈమహీగర్భముననుండి వీనులక్ష
యేండ్లు పచ్చికవలె పుట్టనీ సుఖముగ

106

అస్య జగతో విధాతా రూపం నహసా 2స్యధైవ సంస్కర్యాత్
సంప్రతి నవీనసృష్టిం రచయంతం తం విధిం ప్రపశ్యేయమ్
మమ నామావ్య ధునా 2సా జగన్నిఘటో ర్విధి ర్నిరస్యేత
కస్యా వ్యధృష్ట హేతో రుతాధికం ముచ్చియం ప్రకుర్వీత.

సల్పనీ విధి అస్యథా జగమురూపు
కాంతు నాక్రొత్తసృష్టిని కన్నులార

కసలి నాపేరు తుడువనీ కవిలెనుండి
ఇష్టపడి పెంచనీ నా అదృష్టరేఖ

107

యల్లిఖతం విధినా తత్కదాపి నస్యత నాస్యథా భవతి
దుఃఖానుభవా దితరో నాస్త్యేవ పున ర్మనఃపరీణామః
యద్యపి యావజ్జీవం రోరుద్వా రక్త మంబుసాత్కృత్య
నాతిక్రమ్యా త్మీయవమాణ మేకం హి వృషదురూభవతి.

ఆరునూరై న తల్లవాత మారబోదు
ఏడ్పుకన్నను మదికి మూర్చేమిలేదు
బ్రతికియున్నంతవర కేడ్పు వలనగాదు
కంటనెత్తురుచినుకేమి గాంచుమేలు ?

108

దివ మహ మఖిలేశ్వర ఇవ హంత ! కరగ్రాహమగ్రహీష్యం చేత్
అద్య కి మనాశయిష్యం సుతరా మ ప్యంతరిక్షలోక మముమ్
ఆదా దివ మస్య న్నవమేవ యథేష్టం న కి మహ మ స్రక్ష్యం
త చ్చా ర్వభవిష్య చేచ్చ న్నా నిష్య త్కిం యథాసుఖం కోఽపి.

ధాతకుంబోలి దివము నాచేత నున్న
మాపనే దానితోల్లింటిరూపు ? క్రొత్త
సృష్టి నేయవే స్వర్గమున్ జెలుపుమీర
అచట సుఖయింపడే యెవ్వడయినవచ్చి

109

న హి కోఽపి బత యత శ్వస్తిస్థితి మిహ నిశ్చేతు మీషదపి శకే
అద్యైవ స్వస్థం కురు కామద్వారవీడితం హృదయమేతత్
స్వైర మిహ చంద్రికాయా మయి పేవీయస్వ చంద్రముఖి ! మ
అవాం గవేషయన్నపి చంద్రో ఽయ మితఃపరం న హిల భేత.

ఎవ్వడుం జెప్పలేడు రేపేమి యగునొ
వలపుచే పొక్కుమదికి కావలయు నోర్చి
త్రావు శశిముఖి! వెన్నెలన్ సీవిరి నిట
వెదకనీ కాంచలేడు జాబిల్లి మనల.

110

కుండలక ర్తృకృపాణి యథా త్వ మహమ వ్యయి ప్రియే రిశ్య స్వః
హంత భవతి నా శీర్ష ద్వితయం వపు రేత దేక మేవాస్తి
ఆవాం సమ మేకత్రైవ సదా వర్తావహే యథా పరిధౌ
శీర్షే పున రవసానే ర్నోయ్యం విగణయ్య మాననపి యంజ్యః
బత పాత్రి! న హి విమోక్తుం శక్యే త్వత్ప్రేమబంధనా న్నూనం
దేవో జానాతి యథా హ మవశ్యంతే ముఖం క్రుదోధూయే
మమ జీవితప్రయోజన మేవ త్వం త్వాం వినా న కాప్యస్తి
హంతా స్మదీయహృదయే భూయో భూయో మహేశ్వర స్సాక్షి
ఉద్దయతుం కిం శక్యే రహ మస్యదీక్షం సకృత్ప్రియే హంత
కథ మితరత్ర వినూత్నప్రియసంకర్మం సమారభే కర్తుమ్
క్షణమపి మదీయదుఃఖాశ్రూణ్యంగీకుర్వతే న మాం హంత
ఉన్మీలయితుం మామకపక్ష్యా స్యన్యార్థదర్శనా యాద్య
ఉపవిశ్య తుల్యపానే యది బోధూయాత జీవమిత్రాణి
స్మర్తవ్యో రహ మవశ్యం ప్రాయః ప్రాణసఖ ఏవ యుష్మాభిః
పాపిష్యథ యది మద్యం ప్రియమపి పథ్యం పరస్పరం యూయం
మహ్యం సంబోధూయా స్మదుక్రమ శ్చే దధః కురుత పాత్రమ్
యది సాంవత్సరికోత్సవ మంగీకృత్య స్వయం ప్రకుర్యాత
బోధూయా తాన్యోరన్యమకూలసంతోషకారిణ స్సర్వే
మధుతమధుపూర్ణ చషకం పాణౌకృత్యాపి యన్నపే త్పాత్రే

దీనం మా మేలాద్యశ మాశీర్వచసా నహైవ సంస్మరత !

సంపూర్ణమ్.

బ్రహ్మశ్రీ మదజ్ఞాడాదిభట్ట నారాయణదాసః;
శ్రీవిజయరామ గానపాఠశాలో పాఠ్యాధ్యాప్యక్షః।

శ్రీవిజయనగరమ్.

కలికి ! పటుకారునకువలె తలలు మనకు
రెండుగాని శరీర మొకండు గాగ
తిరుగుచున్నాము గిరిలోన-మరల తలలు
కలుపుకొందుము తుదకు నొక్కటిగ; నిన్ను
ప్రేమబంధమునుండి నే విడువలేను
నీ మొగము చూడనప్పుడు నేను పొందు
బాధ దేవు డెరుంగు; నాబ్రతుకు నీవ
కాని వేరొందు కాదు, నామానసమున
అంతరాత్మయె సాక్షి, అన్య మగువెల్లు
నరయ నెగురగ జాల నన్య మగుకొత్త
పొందు నే గోతజాల నే సుందరిగన
నొప్పవేసుచు నాకనురెప్ప లెగసి
ప్రాణసఖులార ! మీరు కోపానువేళ
తలచుకొనుడయ్య నన్ను మీచెలిమికాని,
ఉంచుడి బోరగిల నాకు నొకబుడ్డి.
నరిగ సాంవత్సరికమహోత్సవమునాడు
సమధికానందమున మీరు జరుపుడయ్య !
మంచి మధుపూర్ణ పాత్ర ధరించి కల
కోపుపడుచాడుచుండగా కైపు మిగిలి
మంచిమాటల నన్ను దీవించుడయ్యా !

—; ముగింపు :—

పుట పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు	పుట పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
1 2	స్యా	స్యా	17 4	నీజా	జానీ
	సాన	స్థాన		రమె	రయె
	4	స్య	19 9	కృత్యా	కృత్యా
	10	శుండ		భ్యా	భా
2 9	హి	హ	20 20	పెదవి	పాన
3 17	వ్న	త్య		దు	చు
4 8	యేమ	యేయ	21 16	నెనుక	వెనుక
	4	వ్రవర	22 1	కియం	కియం
		హో		7	చేతులు
5 16	తరు	తరు		3	త్ర
6 9	కాశే	కోశే		6	వ్వని
	18	నట	2 4	తోన	తోన
	23	చుండు		9	హృష్ట
7 1	పూవ	పూప		16	వ్వ
	5	గోమ	25 4	విర్య	నిర్య
	14	గొప్ప		5	వరి
8 8	భూతాః	ధూర్తా	26 9	వ్యపి	వ్యపి
	9	ప్రసాక్షి		10	భి
	12	శ్చితి			దభి
9 20	రేవ	దేవ		11	భి
10 4	దు	మ		12	వం
12 6	సాన	స్థాన	27 12	త్రై	త్రై
14 8	వొ	వో	28 6	పను	పను
	4	వ		18	టిది
	9	వ		21	హస్త

60	పుట పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు	పుట పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
29	9	రోజే	రోజె	40	14	మార్పు
	10	పాట	పాటి	41	14	స్తన
	19	సమయ	సమయ	42	11	అశ్వని
30	18	కుర్వే	కుర్వే	43	14	కుంభ
31	1	ఎదో	ఎదో	44	5	వియంత
	17	మత్తో	మత్తో		6	సర్వా
32	1	వేల	వేల	45	5	వెన్నో
	21	డెబ్బిర	సెబ్బిర		12	మరీవ
33	17	హంబ	హంత	47	8	త్యేప
34	4	ద్రాక్ష	ద్రాక్షా	48	8	నీరా
	6	గ్జవే	గ్భవే		11	మామకా
	15	రెవరొ	రెవారొ		16	నోపోక
35	14	తేచు	తాచు		17	బెవ్వ
	17	సబో	సంబో	50	15	శ్యధ్వం
37	12	హ్మోవా	హ్మోవా		19	కడవ
	15	త్తత్వ	తత్త్వ	51	24	వరే
	19	యుకు	యును	56	9	గాదు
38	1	తెఱపి	తేఱపి		17	నేయవే
39	18	త్వమి	త్వామి	57	21	ర్వత
	18	యైన	యైవ	58	20	నొక
	14	జానాపి	జానాతి		23	కల
40	2	వృధైన	వృధైవ		25	డయ్యా
	12	రేసు	రేస్య			

61

62.

మనసు ఫౌండేషన్
పుస్తకాల పరిశీలనాపట్టిక

పుస్తకం సంఖ్య	SR01A234
పుస్తకం పేరు	ఉమర్ ఖైయామ్
తారీఖు	4-7-24
ముందు అట్ట	yes
వెనుక అట్ట	yes
మొత్తం పేజీలు	91
విద్య సైజు పేజీలు	NO
ఖాళీ పేజీలు	ci, d, Z, 61,62
లేని పేజీలు	NO
తయారు చేసినది	S. Rukshana.
పేజీలు విడదీసినది	S. Rukshana.
స్కాన్ చేసినది	Aswini
పరీక్ష చేసినది	PRABHAVATHI
పేజీలు పరిచూసినది	
లైండింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
స్కాన్ చేయబడినది	
తప్పులు	NO
పరిస్థితి	Good.